

KOKKOLAN KAUPUNKI
Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto
KARLEBY STAD
Mellersta Österbottens miljöhälsovård

KESKI-POHJANMAAN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2015–2019, päivitys 2018-2019

SISÄLLYS

1	YLEINEN OSA	6
1.1	YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO	6
1.2.	VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN KESKI-POHJANMAAN YMPÄRISTÖ- TERVEYDENHUOLLON YHTEISTOIMINTA-ALUEELLA	9
1.3.	VOIMAVARAT	9
1.4.	HENKILÖSTÖN KOULUTUS.....	10
1.5.	VALVONTAKOHDEREKISTERI	10
1.6.	LAATUJÄRJESTELMÄ	10
1.7.	VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI JA TARKASTUSTIHEYS	11
1.8.	TARKASTUSAIKA.....	11
1.9.	ERITYISTILANTEISIIN VARAUTUMINEN	11
1.10.	VALVONTASUUNNITELMAN TOIMEENPANO	12
1.11.	LABORATORIOPALVELUT JA ULKOPUOLISET ASiantuntijat	12
1.12.	MAKSUT	13
1.13.	VIESTINTÄ.....	13
1.14.	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI.....	14
1.15.	RAPORTOINTI.....	14
2	ELINTARVIKEVALVONTAOHJELMA VUOSILLE 2015–2019/PÄIVITYS 2018- 2019	16
2.1	JOHDANTO	16
2.2	VOIMAVARAT	16
2.3	VALVONTAKOHTEIDEN HYVÄKSYMIS- JA ILMOITUSMENETTELY	17
2.4	OMAVALVONNAN VALVONTA.....	17
2.5	TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY	18
2.6	VAAROJEN TUNNISTAMINEN JA RISKITEKIJÖIDEN ARVIOINTI	19
2.7	SEURANTAOHJELMAT	20
2.8	ELINTARVIKEVALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2018.....	20
	2.8.1 Suunnitelmallinen valvonta	20
	2.8.2 Muu valvonta	21
2.9	NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN.....	22
	2.9.1 Riskinarviointiin perustuen otettavat valvontanäytteet kohdetyypeittäin.....	22
2.10	VALVONNASTA PERITTÄVÄT MAKSUT	23
3	TERVEYDENSUOJELUN VALVONTAOHJELMA VUOSILLE 2018-2019	23
3.1	JOHDANTO	24
3.2	VOIMAVARAT	24
3.3	TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY	25
	3.3.1 Tarkastuksen tavoitteet	25
	3.3.2 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet.....	25
	3.3.3 Tarkastusten tarkempi määrittely	25
3.4	TERVEYDENSUOJELUN VALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2018–2019	25
	3.4.1 Suunnitelmallinen valvonta	26
	3.4.2 Muu valvonta	27
3.5	KUNNAN TOIMESTA TAPAHTUVA NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN.....	28
	3.5.1 Talousvesi	28
	3.5.2 Uima-allasvesi.....	28
	3.5.3 Uimarantavesi ja talviuintipaikat.....	28
	3.5.4 Poikkeavat tulokset	28
4	TUPAKKA JA LÄÄKELAIN VALVONTAOHJELMA VUOSILLE 2018–2019	30
4.1	JOHDANTO	30
4.2	MYNNIN LUVANVARAISUUS	30
4.3	VOIMAVARAT	30
4.4	TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY	31
	4.4.1 Tarkastuksen tavoitteet	31
	4.4.2 Tarkastuksen sisällön yleinen määrittely	31
	4.4.3 Tupakan myyntipaikan tarkastus	31
	4.4.4 Myynnin omavalvonta	31
	4.4.5 Kevytsavukkeiden mainonta	32
	4.4.6 Pakkauskoon rajoittaminen	32

4.4.7	Nikotiinivalmisteiden myyntilupa	32
4.4.8	Nikotiinivalmisteiden valvonta	32
4.5	TARKASTUKSEEN KESKIMÄÄRÄISESTI KÄYTETTÄVÄ AIKA	33
4.6	TUPAKKALAIN VALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2018-2019.....	33
4.6.1	Suunnitelmallinen valvonta	33
4.6.2	Muu valvonta.....	33
4.7	KUNNAN TOIMESTA TAPAHTUVA NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN.....	33
5	ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON VALVONTAOHJELMA 2018–2019.....	34
5.1	JOHDANTO	34
5.1.1	Eläinlääkintähuoltojärjestelmän yleiskuvaus ja tehtävät	36
5.2	TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	36
5.2.1	Toimintaympäristö ja sen muutokset	36
5.3	VOIMAVARAT	37
5.3.1	Resurssitarpeen kartoitus	37
5.3.2	Henkilöresurssit, vastuualueet ja työnjako.....	37
5.3.3	Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen.....	38
5.3.4	Yksityinen palvelutarjonta	39
5.4	TIETOJÄRJESTELMÄT	39
5.5	YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ.....	40
5.6	MAKSUT.....	40
5.7	VALVONNAN TOIMEENPANO.....	41
5.7.1	Hankkeet	41
5.7.2	Eläinten terveyden valvonta.....	41
5.7.3	Eläinten hyvinvoinnin valvonta	45
5.7.4	Eläinten lääkitsemisen valvonta	46
5.7.5	Tukivalvonta	46
5.7.6	Tarkastukset.....	46
5.8	ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN TOIMEENPANO	47
5.8.1	Valtakunnalliset suositukset eläinlääkäripalvelun järjestämisestä.....	47
5.8.2	Eläinlääkäripalvelut Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta- alueella	51
5.8.3	Eläinlääkäripalvelut tulevaisuudessa	52
5.9	OHJAUS	52
5.9.1	Suunnitelmien arviointi ja toteutumisen valvonta	52
5.10	LAATU	52
5.11	SEURANTA JA RAPORTOINTI	53

- Liite 1 Henkilövoimavarat vuonna 2017
- Liite 2 Riskinarviointi ja tarvittava työpanos, elintarvikevalvonta
- Liite 3 Riskinarviointi ja tarvittava työpanos, terveydensuojelun valvonta
- Liite 4 Riskinarviointi ja tarvittava työpanos, tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta
- Liite 5 Terveysvalvonnan näytteenottosuunnitelma vuodelle 2017
- Liite 6 Eläinlääkintähuollon resurssitarvekartoituslomake
- Liite 7 Eläinlääkintähuollon suunnitelmalliset tarkastukset/näytteenotot 2016-2019

LYHENTEET

AVI	Aluehallintovirasto
CLP-asetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1272/2008 kemikaalien luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta (Classification, Labelling, Packaging)
ELTU	Elintarvikevalvonnan ja -tutkimuksen tiedonkeruu
Evira	Elintarviketurvallisuusvirasto
EVO	Valtakunnallinen elintarvikevalvontaohjelma
EY	Euroopan yhteisö
HACCP	(Hazard Analysis and Critical Control Points) Elintarvikealan standardi turvalliseen elintarvikkeiden käsittelyyn
htv	Henkilötyövuosi = 220 henkilötyöpäivää
htpv	Henkilötyöpäivä = 7,5 tuntia
Komissio	Euroopan yhteisön komissio
KT-tiedote	Käyttöturvallisuustiedote
KUTI	Keskitetty valtakunnallinen tietojärjestelmä elintarvikevalvontakohteille ja valvontatiedoille
MMM	Maa- ja metsätalousministeriö
ovv	Omavalvonnan valvonta
REACH-asetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista jne. (Registration, Evaluation, Authorization of Chemicals)
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
STTV	Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus
SYKE	Suomen ympäristökeskus
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö
THL	Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos
TSE	Tarttuva spongiforminen enkefalopatia
TUKES	Turvatekniikan keskus
VASU	Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma

Valvira	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, joka syntyi terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen (TEO) ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen (STTV) yhdistyessä 1.1.2009
Valvontaohjelma-asetus	Valtioneuvoston asetus ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisista valvontaohjelmista (664/2006)
Valvontasuunnitelma-asetus	Valtioneuvoston asetus kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta (665/2006)
vov	Viranomaisvalvonta
YHTI	Keskitetty valtakunnallinen tietojärjestelmä terveydensuojelun, kuluttajaturvallisuuden, tupakkalain sekä kemikaalilain mukaisten toimialojen valvontakohteille ja valvontatiedoille

1 YLEINEN OSA

1.1 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Tekijät

Valvontasuunnitelman laatimisesta ja päivityksestä vastaa terveysturvallisuuden johtaja Andréas Smeds, puh. 040 4892 029. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat osallistuvat valvontasuunnitelman päivitykseen. Valvontasuunnitelman vuosittainen päivitys hyväksytetään ympäristöterveyslautakunnassa ennen seuraavaa toimintavuotta, mikäli valvontasuunnitelmaan on tullut olennaiset muutokset.

Valvontasuunnitelma sisältää yleisen osan ja toimialakohtaiset valvontaohjelmat.

1.1.1. Johdanto

Kunnan on järjestettävä ympäristöterveydenhuollon palvelut alueellaan sen mukaan, mitä ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta annetussa laissa (410/2009) säädetään.

Ympäristöterveydenhuollosta säädetään terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (23/2006), tupakkalaissa (549/2016) ja eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009). Lisäksi kunnan ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden virkatehtäviä sisältyy myös seuraaviin lakeihin: eläintautilaki (441/2013), eläinsuojelulaki (247/1996) ja lääkelaki (395/1987).

Valvontasuunnitelman säädösperusta:

Elintarvikelaki (23/2006) 48 §

Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009) 10 §

Tupakkalaki (549/2016) 84 §

Terveydensuojelulaki (763/1994) muutokseen (942/2016) 6 §

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmille asetettuja vaatimuksia kevennettiin elintarvike- ja terveydensuojelulain muutosten myötä 1.1.2017 lähtien. Valtioneuvoston asetukset kunnan ympäristöterveydenhuollon valvonta-suunnitelmasta (665/2006) sekä ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisista valvontaohjelmista (78/2011) kumottiin. Kunnan valvontasuunnitelmassa on edelleen otettava huomioon valtakunnallinen ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelma, mutta valvontasuunnitelmaa ei enää tarvitse tarkastaa vuosittain vaan tarvittaessa.

Ympäristöterveydenhuollon lakien tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Lakien tarkoituksena on varmistaa korkealaatuinen ympäristöterveydenhuollon valvonta, mikä edellyttää, että valvonta on suunnitelmallista, riittävin voimavaroin ja oikein kohdennettua, tehokasta sekä eri toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohtelevaa.

Valvonnan ylin johto on jaettu ministeriöiden kesken seuraavasti:

MMM	Elintarvikelaki ja eläinlääkintähuoltolaki
STM	Terveysturvallisuuslaki ja tupakkalaki

1.1.2. Ympäristöterveydenhuollon valvontavastuun jako

Päävastuu ympäristöterveydenhuollon valvonnasta on kunnilla. Aluehallintovirastot (AVIt) ja keskusvirastot (Evira ja Valvira) suorittavat myös valvontaa, mutta niiden päätehtävä on muiden ympäristöterveydenhuollon viranomaisten ohjaus. Keskusviranomaiset laativat yhdessä ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisen valvontaohjelman valvontatoiminnan yhdenmukaistamiseksi

1.1.3. Valvonnan tavoite

Valvonnan tavoitteena on varmistaa ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla ja ohjaamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, käyttämällä hallinnollisia pakkokeinoja, antamalla lausuntoja ja varautumalla erityistilanteisiin. Viralliseen valvontaan käytettäviä valvontamenetelmiä ja -tekniikoita ovat esimerkiksi omavalvontajärjestelmän arviointi, tarkastustoiminta, seuranta, henkilöstön haastattelut sekä toimijan mittaustulosten lukeminen ja todentaminen viranomaisen omien laitteiden avulla. Epäkohtien korjaamisesta ja aikataulusta sovitaan toimijan kanssa ja valvontakirjanpitoon merkitään, kun toimija on toteuttanut korjaukset. Valvontaviranomaisen on seurattava, että toimija myös poistaa epäkohdat. Tarvittaessa valvontaviranomainen ryhtyy hallinnollisiin pakkokeinoihin epäkohtien korjaamiseksi.

Lakien tarkoituksena on varmistaa korkealaatuinen ympäristöterveydenhuollon valvonta, mikä edellyttää, että valvonta on suunnitelmallista, riittävin voimavaroin ja oikein kohdennettua, tehokasta sekä eri toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohtelevaa. Valvonnan tulee perustua dokumentoituihin valvontamenettelyihin ja olla myös muulla tavoin hyvää hallintoa koskevien vaatimusten mukaista.

1.1.4. Valtakunnallinen valvontaohjelma

Valtakunnallinen valvontaohjelma sisältää ympäristöterveydenhuollon valvonnan yleiset ja yhteiset periaatteet. Periaatteet ovat kaikkien keskusviranomaisten yhteisesti hyväksymiä. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman tavoitteena on kehittää ja yhdenmukaistaa keskusvirastojen ohjausta kunnalle ja muille valvontaviranomaisille sekä lisätä ympäristöterveydenhuollon lakien edellyttämän valvonnan suunnitelmallisuutta, vaikuttavuutta ja laatua ohjaamalla viranomaisia valvontasuunnitelman laatimisessa, valvonnan järjestämisessä ja toteutuksessa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa.

Keskusviranomaiset ohjaavat ja sovittavat yhteen valvontaohjelmilla ympäristöterveydenhuollon lakien mukaista valvonnan toimeenpanoa. Valvontaohjelmilla ohjataan viranomaisia laatimaan valvontasuunnitelmia, joissa otetaan huomioon hallitusohjelman sekä ministeriöiden ja keskusviranomaisten asettamat ympäristöterveydenhuoltoa koskevat linjaukset, strategiset tavoitteet ja valvonnan toimeenpanon tärkeysjärjestykset. Lisäksi keskusviranomaiset koordinoivat projektien, hankkeiden ja painopisteiden suunnittelua, jotta ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa laadittaessa on helpompi ottaa huomioon kaikki ympäristöterveydenhuollon osa-alueet valtakunnallisten ohjelmien mukaisesti.

Evira vastaa elintarvikevalvonta- ja eläinlääkintähuollon ohjelmasta ja Valvira terveydensuojelun ja tupakkalain valvontaohjelmista. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman suhdetta toimialakohtaisiin valvontaohjelmiin ja -suunnitelmiin on kuvattu kaaviossa 1.

Kaavio 1. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman suhde toimialakohtaisiin valtakunnallisiin valvontaohjelmiin ja kunnan valvontasuunnitelmaan.

1.1.5. Kunnallinen valvontasuunnitelma

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma, joka sisältää toimialakohtaiset suunnitelmat, hyväksytään kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaavassa monijäsenisessä toimielimessä. Myös mahdolliset valvontasuunnitelman olennaiset muutokset viedään monijäsenisen toimielimen käsiteltäväksi. Mikäli valvontasuunnitelmaan ei tule olennaisia muutoksia, riittää suunnitelman vieminen tiedoksi toimielimelle.

Valvontasuunnitelman tulee perustua valvontakohteiden kartoitukseen, niiden riskiluokitukseen ja lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin. Voimavarojen turvaamiseksi valvontaviranomaisen on perittävä maksu hyväksytyn valvontasuunnitelman mukaisista valvontatoimista. Maksuista saadut tulot tulee käyttää ympäristöterveydenhuollon toimeenpanon kehittämiseen kunnassa.

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa on esitettävä valvonnan painopistealueet ja otettava huomioon sekä ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontaohjelma että toimialakohtaiset valvontaohjelmat ja niihin sisältyvät painopistealueet paikalliset olosuhteet ja elinkeinorakenteen huomioiden. Suunnitelmassa tulee olla varaus yllättäen ilmenevien valvonta-asioiden hoitamiseksi. Tällaisia ovat esimerkiksi terveysvaaratilanteiden, epidemiaselvitysten tai ruokamyrkytysten aiheuttamat toimenpiteet. Lisäksi on varauduttava sellaisten valvontatehtävien hoitamiseen, joita ei voida ennalta suunnitella, kuten uusien huoneistojen hyväksyntä, asumisterveyteen liittyvät tarkastukset ja mittaukset, asiakkaiden valitukset sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet. Keskushallinto suosittelee, että valvontasuunnitelmaan sisällytetään myös muita valvonnan kannalta oleellisia asioita, kuten voimavarojen suunnittelu, asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana toimiminen, toiminnan suunnittelu ja kehittäminen, viestintä, tiedotus ja raportointitehtävät.

1.2. VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN KESKI-POHJANMAAN YMPÄRISTÖ-TERVEYDENHUOLLON YHTEISTOIMINTA-ALUEELLA

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) tuli voimaan 15.6.2009. Lain mukaan yhteistoiminta-alueella ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä vastaa yksi toimielin, jolla on oltava käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit.

Vuoden 2010 alusta on muodostettu Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue, johon kuuluvat **Kokkolan ja Kannuksen kaupungit** sekä **Kaustisen, Halsuan, Vetelin, Perhon, Toholammin, Kruunupyyn ja Lestijärven kunnat**. Kokkolan kaupunki toimii yhteistoiminta-alueen isäntäkuntana.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa on otettu huomioon sekä ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma että Elintarviketurvallisuusviraston (Evira) ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) laatimat toimialakohtaiset valvontaohjelmat ja niihin sisältyvät painopistealueet, paikalliset olosuhteet ja elinkeinorakenne huomioiden. **Tavoitteena on, että valvontatyö on hyvin suunniteltua, tehokasta, kattavaa, tasapuolista ja oikein kohdennettua.** Suunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen, riskiluokitukseen ja lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin, ja sen avulla edistetään valvonnan suunnitelmallisuutta ja laadukkuutta.

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma sisältää elintarvike-, terveydensuojelun, tupakkalain ja eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelmat.

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2015–2019, päivitys 2016 on hyväksytty Keski-Pohjanmaan ympäristöterveyslautakunnassa 9.12.2015 § 71 ja ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2015-2019/päivitys 2017 merkittiin tiedoksi 7.12.2016 § 66. Päivitys 2018-2019 saatetaan tiedoksi Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle liittämällä valvontasuunnitelma VYHA:an maaliskuun loppuun mennessä.

1.3. VOIMAVARAT

Kunnan valvontasuunnitelma laaditaan kunnan valvontakohteiden valvontatarpeen mukaisesti eikä valvontaresurssien mukaisesti.

Aikaisempien vuosien kokemuksen perusteella kuntien viranhaltijat ovat arvioineet, että suunnitelmalliseen valvontaan voidaan suunnata resursseja noin 30–40 % kokonaisresursseista.

Suurin osa terveydensuojelun kokonaistyöpanoksesta menee akuuttiin valvontatyöhön, jota ei voi etukäteen suunnitella. Suunnitelmallisen valvonnan resurssivaje on sitä suurempi, mitä enemmän tulee akuutteja tehtäviä. Ympäristöterveydenhuolto pyrkii myös olla aktiivisena vaikuttajana eri suunnitelmissa ja hankkeissa. Nykyisillä resursseilla terveydensuojelulain valvontaa joudutaan kohdentamaan.

Henkilövoimavarat on esitetty liitteessä 1.

Riskinarviointi ja tarvittava työpanos on esitetty liitteessä 2-4.

1.4. HENKILÖSTÖN KOULUTUS

Valvontahenkilöstön ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi on laadittu yleinen koulutus-suunnitelma. Henkilöstö osallistuu työtehtävien edellyttämiin koulutuksiin. Eviran, Valviran, AVI:n, Kuntaliiton ja muiden toimijoiden tarjoamat koulutustilaisuudet otetaan huomioon.

Viranhaltijat osallistuvat aktiivisesti sekä koko ympäristöterveydenhuoltoon koskeviin koulutuksiin että erityisosaamisalueiden mukaisiin koulutuksiin. Koulutukseen osallistuvat viranhaltijat antavat palautetta saamastaan koulutuksesta terveysvalvonnan palaverissa ja koulutusmateriaali kerätään yhteisellä verkkoalueella (J-asema) kaikkien luettavaksi. Henkilöstön koulutuksesta pidetään seuranta.

Talousarvioon varataan riittävästi määrärahaa koulutusta varten.

1.5. VALVONTAKOHDEREKISTERI

Terveysvalvonnan toimipisteissä on otettu käyttöön Digia -tietojärjestelmän Lims-tarkastajaohjelma, jossa on kohderekisteri kaikista alueen valvontakohteista. Digia kehittää ohjelmaa vuosittain järjestämällä tarkastajille käyttäjäpäivät, joista saatujen palautteiden perusteella Digia laatii ohjelmalle kehityspaketin.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto ilmoittaa kohde- ja valvontatiedot sähköisesti käyttäen KUTI/YHTI-järjestelmää. Suunnitteilla on ympäristöterveydenhuollon yhteinen portaali valvontaviranomaisille ja mahdollisesti toiminnanharjoittajille ja kansalaisille.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä (VYHA) on otettu käyttöön. VYHAn avulla hallinnoidaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietoja.

Evira suunnittelee kuntien elintarvikevalvonnan tiedonkeruun uudistus yhteistyössä ympäristöterveydenhuollon muiden ohjaavien viranomaisten kanssa. Toimijoiden omavalvonnan tietojen hyödyntämiseksi viranomaisvalvonnassa on vireillä yhteistyöhankkeita. Valvontakohteiden riskinarvioinnin menetelmien kehittämistä tehdään rinnan elintarvikevalvonnan tiedonkeruun kehittämisen kanssa. Zoonoosista sekä elintarvike- ja vesivälitteisistä epidemioista tarvittavan tiedonkeruun kehittämistä tehdään yhteistyössä THL:n kanssa.

Yhteistoiminta-alueella on yhteensä noin 1 900 valvontakohdetta. Kohteiden tietoja päivitetään ja niiden määrää tarkennetaan jatkuvasti.

1.6. LAATUJÄRJESTELMÄ

Elintarvikelaissa ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 882/2004 on erikseen säädetty, että viranomaisella tulee olla valvontatoimintaansa sopiva laatujärjestelmä. Lisäksi valvonta-asetuksen mukaan viranomaisen on huolehdittava, että sen toimintaa tarkastetaan eli auditoidaan säännöllisesti. Auditointien tarkoituksena on:

- todentaa, että valvonta toteutuu lainsäädännön asettamien vaatimusten mukaisesti;
- selvittää valvonnan toimivuutta, tehokkuutta ja yhtenäisyyttä; sekä
- tunnistaa valvonnan kehitystarpeita ja vahvuuksia.

Ympäristöterveydenhuollon valvontaviranomaisen tulisi laatia laatujärjestelmä tai vastaava asiakirja. Laatujärjestelmä on organisaation itsensä laatima asiakirja, jossa on kuvattu ko. organisaatiossa

sovitut toimintatavat sen varmistamiseksi, että työt tehdään yhdenmukaisesti, laadukkaasti ja vaikuttavasti. Toimiva laatujärjestelmä myös tehostaa toimintaa.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmä on hyväksytty ympäristöterveyslautakunnan päätöksellä 11.2.2015 § 9.

1.7. VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI JA TARKASTUSTIHEYS

Valvontakohteiden tarkastustiheys perustuu valvonnasta vastuussa olevan tarkastajan omaan kokemukseen perustuvaan kohdekohtaiseen riskinarviointiin sekä keskusviranomaisten valtakunnallisessa valvontaohjelmassa vuosille 2015–2019 annettuihin ohjeisiin tarkastustiheyden ja tarkastukseen käytettävän ajan määrittämiseksi.

Viranhaltijat ovat määritelleet kohdekohtaiseen riskinarviointiin (riskiluvut) perustuen eri valvontakohdetyypeille vuosittaisen tarkastuskäyntien määrän.

Riskinarvioinnissa merkittävänä tekijänä on otettu huomioon:

- toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toimintatavat (omavalvonta tai käyttötarkkailu, aiemmat ongelmat, yleinen asennoituminen jne.)
- huoneiston tai tilan olosuhteet, rakenteet ja kalusto (varustelutaso, rakenteiden kunto jne.)
- altistavan tekijän vaarallisuus (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- altistuvien ihmisten määrä ja käyttäjäryhmät (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)
- altistuksen kesto ja / tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu).

Liitteessä 2-4 olevissa taulukoissa on esitetty yhteistoiminta-alueella olevien valvontakohteiden lukumäärät, tarkastuksien lukumäärät ja tarkastuksiin tarvittava aika keskusviranomaisten kriteerien mukaan.

1.8. TARKASTUSAIKA

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon tarkastuksen suunnittelu- ja valmistelutyöt, tarkastukseen kuluva aika sekä tarkastuskertomuksen laatiminen, kirjaukset ja muut jälkityöt. Lisäksi resurssien suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös matkaan kuluva aika. Matka-aika ei kuitenkaan kirjata mukaan tarkastukseen käytettävään aikaan.

Tarkastukseen käytettävän ajan arvioinnissa on käytetty apuna valtakunnallisessa valvontaohjelmassa annettuja ohjeellisia aikoja, joita on tarvittaessa muutettu paikalliseen riskinarviointiin ja kokemukseen perustuen. Valvontakohdetyyppien tarkastukseen käytettävä aika on esitetty liitteissä 2-4.

1.9. ERITYISTILANTEISIIN VARAUTUMINEN

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueelle on laadittu yhteinen erityistilannesuunnitelma (YTLTK 7.12.2016 § 64). Suunnitelmassa on otettu huomioon mm. elintarvike- ja vesiepidemioiden selvittäminen sekä varautuminen kemikaalien aiheuttamien erityistilanteiden varalle.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaisesti yhteistoiminta-alueella on nimetty epidemiaselvitystyöryhmä, jonka tehtävänä on elintarvike- ja vesiepidemioiden selvittäminen.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto on varautunut talousarviossaan elintarvike- ja vesiepidemioiden sekä muiden vaaratilanteiden selvitystyöstä mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin.

Terveysvaaratilanteiden yhteyshenkilötiedot on esitetty erityistilannesuunnitelmassa ja keskeisten tiedotusvälineiden yhteystiedot on esitetty Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon viestintäohjeistossa (YTLTK 15.12.2010 § 29).

1.10. VALVONTASUUNNITELMAN TOIMEENPANO

Resurssien niukkuudesta johtuen valvontaa kohdennetaan paikalliseen riskinarviointiin ja valtakunnalliseen valvontaohjelmaan perustuen tietyille painopistealueille ottaen huomioon kohteiden riskiluvut. Terveystarkastajat suunnittelevat painopistealueille valvontasuunnitelmien mukaisesti toteutettavia maksullisia tarkastuksia ja näytteiden ottoa. Lisäksi terveysvalvonnassa tehdään vuosittain vaihtuvia projekteja, jotka ovat toiminnanharjoittajille maksuttomia (viranomaisvalvontaa). Projekteista laaditaan yhteenvedot myös tiedotusvälineille. Näin tehdään valvontaa ja valvonnan tuloksena saatua tietoa tunnetuksi kuntalaisille, päättäjille ja toimijoille.

Mikäli resurssit eivät riitä jonkin projektin toteutukseen, harkitaan projektin ajoituksen muuttamista tai projektista luopumista. Tarkastusmäärät eri kohteisiin 2018 on esitetty liitteessä 2-4.

1.11. LABORATORIOPALVELUT JA ULKOPUOLISET ASIAANTUNTIJAT

Laboratoriopalvelut

Viranomaisnäytteiden tutkimukset sekä tutkimukset, joiden tekemisestä on säädetty lainsäädännössä, teetetään elintarvikelain 37 §:n mukaisissa laboratorioissa. Laboratorion on oltava Elintarviketurvallisuusviraston (Eviran) hyväksymä akkreditoitu laboratorio, joka täyttää kansainvälisen standardin SFS-EN ISO/IEC 17025 vaatimukset. Keskeisimmät menetelmät, joita laboratorio käyttää elintarvikelain nojalla tehtäviin viranomaistutkimuksiin, on oltava akkreditoitu (FINAS-akkreditointipalvelun toimesta). Lisäksi menetelmät, joita laboratorio käyttää sellaisten muuttujien tutkimisessa, joille on terveydensuojelulain nojalla säädetty enimmäis- tai vähimmäismäärä taikka muu numeerinen arvo, on oltava akkreditoitu. Vesinäytteet on tutkittava arvioidulla tai akkreditoidulla menetelmällä.

Laboratoriopalvelut koskien ympäristöterveydenhuollon viranomaisnäytteiden tutkimuksia terveydensuojelulain nojalla on kilpailutettu. KVVY Oy hoitaa terveydensuojelulain mukaisten näytteiden ottamisista ja analysoinnista 2018-2019, optiona vuonna 2020.

Erityisistä syistä voidaan myös sopimuksen ulkopuolella ostaa laboratoriopalvelut muista laboratorioista, esim. Työterveyslaitokselta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta, VTT:ltä tai Säteilyturvakeskukselta.

Sopimusehtoihin kuuluu laboratoriopalvelujen saatavuus myös iltaisin ja viikonloppuisin erityistilanteiden varalta.

Ulkopuoliset asiantuntijat

Elintarvikelaissa (36 §) ja terveydensuojelulaissa (49 §) säädetään, että valvontaviranomainen voi käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita valvontaan liittyvissä tehtävissä.

Ulkopuolisia asiantuntijoita käytetään talous- ja uimavesinäytteiden näytteenotossa. Näytteenotajalla tulee olla tarvittava asiantuntemus ja pätevyys. Todistus pätevyydestä on esitettävä (erikoistutkimuskoulutus osa-alueelta talous- ja uimavesi).

Sisäilman laatuongelmiin liittyviä tutkimuksia ei ole ulkoistettu. Käytännössä sisäilmaongelmiin liittyvät asiakkaat käyttävät paljon ulkopuolista asiantuntija-apua. Terveysvalvonta suosittelee asiakkailleen, että käyttävät ensisijaisesti asiantuntijoita, joilla on VTT-henkilösertifikaatti kyseiseen tehtävään (esim. sertifioidut rakenteiden kosteuden mittaajat, sertifioidut rakennusterveysasiantuntijat ym.).

VTT Expert Services Oy ylläpitää henkilösertifiointia (http://www.vttexpertservices.fi/service/certification/valid_certifications.jsp), joka varmentaa, että henkilö osaa harjoittaa ilmoittamaansa toimintaa.

1.12. MAKSUT

Terveysvalvonta perii toiminnanharjoittajalta Keski-Pohjanmaan ympäristöterveyslautakunnan 7.12.2016 § 62 hyväksymän taksan mukaisen maksun:

1. Valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja tutkimuksista.
2. Valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvonnasta, kun määräysten antaminen perustuu säännösten noudattamatta jättämiseen.
3. Lainsäädännössä maksullisiksi määriteltyjen hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä tai muusta toiminnasta, josta lainsäädännön perusteella on perittävä maksu.

Maksut peritään kunnan hyväksymän taksan mukaisesti, siten että ne vastaavat enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia. Ympäristöterveydenhuollossa valvontakohteelta laskutettavaan tarkastuskäyntiin sisältyvään aikaan lasketaan kuuluvaksi tarkastukseen valmistautuminen, tarkastuksen tekeminen ja tarkastuskertomuksen kirjoittaminen (Vna 664/2006 ja 665/2006).

Epidemiatapauksissa selvitykset tehdään aina valvontayksikön kustannuksella. Myös terveydensuojelulaissa terveyshaittaepäilyn perusteella tehtävä ensimmäinen tarkastuskäynti asuntoon on maksuton.

Kunnallisista maksuista säädetään seuraavissa ympäristöterveydenhuollon laeissa:

- Elintarvikelaki (23/2006) 71 §
- Terveysuojelulaki (763/1994) 50 §
- Tupakkalaki (549/2016) 91 §
- Lääkelaki (396/1987) 54 d §

1.13. VIESTINTÄ

Viranomaisviestinnän tarkoituksena on kertoa etukäteen valvonnan painopisteistä ja tavoitteista, lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä julkaisemalla valvonnan tuloksia ja varmistaa erityis- ja poikkeustilanteissa aktiivisella tiedottamisella toimijoiden ja kuluttajien turvallisuus. Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat. Viestinnän tärkeimmät välineet ovat lehdistötiedote ja viranomaisen internetsivut.

Valvontasuunnitelman vireilläolosta tiedotetaan toimijoille kaupungin yleisten nettisivujen kautta.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollolle on laadittu yhteinen **viestintäsuunnitelma**. Suunnitelmassa on otettu huomioon mm. asiakaspalvelu, tiedotus, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä viestintä terveysvaara- ja erityistilanteissa.

1.14. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan valvontasuunnitelma-asetuksen (665/2006) 3 §:n mukaisesti vähintään seuraavien tekijöiden osalta:

- tarkastusten ja näytteiden määrä valvontakohtetyypeittäin
- tarkastusten kattavuus
- valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen.

Toteutunutta valvontaa verrataan valvontasuunnitelmaan vuosittain. Arvioinnissa tarkastellaan, kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja siten suunnitellut tarkastukset ovat toteutuneet. Valvonnan kattavuus arvioidaan valvontakohtetyypeittäin. Tarvittaessa kerrotaan syyt tai perustelut mahdollisten toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta tai mahdolliset poikkeamat sekä mainitaan mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä (esim. päätökset, resurssitarpeet, toiminnan muuttuminen, painopisteiden tarkentaminen), jotta tavoitteisiin päästäisiin seuraavalla tarkastelujaksolla.

Valvontasuunnitelman toteutumisen seuraamiseksi on laadittu kohtetyypeittäin raportointilomake, jossa raportoidaan mm. seuraavat asiat:

- valvontakohteiden lukumäärä
- suunnitellut tarkastukset valvontakohtetyypeittäin
- toteutuneet tarkastukset valvontakohtetyypeittäin
- suunniteltujen viranomaisvalvonnan näytteiden määrä
- toteutuneiden viranomaisvalvonnan näytteiden määrä
- valvontamaksujen määrä
- muiden maksujen määrä
- suunnitelmalliseen valvontaan käytetty työaika
- muuhun valvontaan käytetty työaika.

Seurantaa hyödynnetään valvonnan kehittämisessä ja valvonnan jatkuvuuden varmistamisessa sekä valvontasuunnitelman päivittämisessä ja uuden suunnitelman laatimisessa.

Tavoitteet

Valvontasuunnitelman toteutumisen tavoitteita on luokiteltu kolmeen tasoon:

- Minimi, toteutumisaste on ≥ 80 %
- Hyvä, toteutumisaste on 81-94 %
- Erinomainen, toteutumisaste on ≥ 95 %

1.15. RAPORTOINTI

1.15.1. Yleinen raportointi

Valvontasuunnitelmien toteutumisen raportointi tehdään KUTI-, YHTI- JA VYHA-järjestelmien avulla ja siitä laaditaan arviointiraportti toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa annettujen ohjeiden mukaisesti. Ympäristöterveyslautakunnassa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle vuosittain **maaliskuun loppuun mennessä**.

Kokkolan ympäristöterveyslautakunnan hyväksymä Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuosille 2015–2019 on lähetetty tiedoksi Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle (LSSAVI). Valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain ja viedään hyväksyttäväksi tai tiedoksi toimivaltaisella elimellä, jonka jälkeen se toimitetaan tiedoksi AVI:lle VYHA-järjestelmän kautta **kunkin kalenterivuoden loppuun mennessä** (valvontasuunnitelma-asetus 665/2006, 8 §).

Keskushallinnon valtakunnallisista sekä aluehallintoviraston alueellisista valvontaprojekteista raportoidaan kunkin valvontaprojektin yhteydessä annetun ohjeistuksen mukaisesti.

Tarkastuksia, valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja ja valvontaa koskevia muita tietoja ilmoitetaan pyydettyäessä keskushallinnolle ja AVI:lle.

1.15.2. Elintarvikevalvonnan raportointi

Elintarvikevalvonnan ja -tutkimuksen tiedot ja valvontasuunnitelman toteutumisesta raportoidaan KUTI-järjestelmän kautta.

1.15.3. Terveystoimien valvonnan raportointi

Uimarantaluetteloon tehdyistä muutoksista ilmoitetaan Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle vuosittain **huhtikuun loppuun mennessä**. Yleisten uimarantojen (ns. EU-uimarannat) näyte- ja laattutiedot raportoidaan Valviran tiedonkeruulomakkeilla AVI:lle vuosittain **syyskuun loppuun mennessä**. Terveystoimien valvontasuunnitelman toteutumista raportoidaan YHTI-järjestelmän kautta.

EU-vesilaitosten raportointi tehdään THL:n tiedonkeruulomakkeilla vuosittain AVI:lle **maaliskuun loppuun mennessä**.

1.15.4. Tupakkalain valvonnan raportointi

Valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten toteutuminen raportoidaan YHTI-järjestelmän kautta.

Tupakkalain valvonnan tehostamiseksi Valvira järjestää vuosittain valtakunnallisia valvontahankkeita. Jos kunta osallistuu hankkeeseen, raportoidaan se Valviralle internetissä täytettävillä lomakkeilla erikseen ilmoitetun aikataulun mukaisesti.

2 ELINTARVIKEVALVONTAOHJELMA VUOSILLE 2015–2019/PÄIVITYS 2018-2019

2.1 JOHDANTO

Evira on laatinut valvontaviranomaisille ohjeellisena noudatettavan valtakunnallisen elintarvikevalvontaohjelman vuosille 2015–2019. Valvontaohjelma on osa ympäristöterveydenhuollon valtakunnallista valvontaohjelmaa ja valvonta-asetuksen (EY) 882/2004 mukaista alkutuotannosta alkavaa ja koko tuotantoketjun kattavaa monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU).

Elintarvikelain 48 §:n mukaan kunnan valvontasuunnitelman tulee sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- tarkastusten sisällön määrittely
- valvontakohteiden tarkastustiheys
- kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja näytteen tutkiminen
- valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi
- hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu.

2.2 VOIMAVARAT

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon alueella on elintarvikevalvontaan käytettävissä voimavaroja seuraavasti:

Taulukko 1. Elintarvikevalvontaan käytettävissä olevat resurssit.

Henkilöstö	Kokonaistyöpanos (htpv/vuosi)	Suunn. valvontaan (htpv/vuosi)/suunn. tarkastukset (uusinnat otettu huomioon)	Suunnitelmallinen % -osuus
Terveystarkastajat (6)	1 104	364 / 420 (504)	33
Hygieenikkoeläinlääkärit	264	82 / 153 (184)	31
Yhteensä	1 368	446 / 573 (688)	33

Elintarvikevalvontaan resursseja voidaan suunnata noin **54 %** terveysvalvonnan kokonaisresursseista (liite 1). Oivan uusintatarkastuksiin varataan 20 % elintarvikevalvonnan suunnitelmallisen osuuden kokonaistyöajasta (115 tarkastuksia). Näytteenottoihin varataan 20 htpv.

Käytössä olevien henkilöresurssien puitteissa valvontaa on alkutuotannon puolella vaikea toteuttaa Eviran valvontatiheyssuosituksen mukaisesti, vaan valvontaa joudutaan priorisoimaan ja kohdentamaan riskinarviointiin perustuen tietyille kohteille. Tietyissä kohteissa tarkastukseen käytettävä aika on kokemuksen ja paikallisen riskinarvioinnin perusteella Eviran suositusta suurempi.

Henkilövoimavarat on esitetty liitteessä 1. Riskinarviointi ja tarvittava työpanos vuosille 2018–2019 on esitetty liitteessä 2.

2.3 VALVONTAKOHTTEIDEN HYVÄKSYMIS- JA ILMOITUSMENETTELY

Alkutuotantopaikkojen ja elintarvikehuoneistojen ilmoitus- ja hyväksymismenettelystä on säädetty elintarvikelain 13–15 ja 22 §:ssä ja valtioneuvoston elintarvikevalvonnasta antamassa asetuksessa (elintarvikelain muutos 352/2011).

Valvontakohteiden hyväksyminen

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi valvontaviranomaiselta ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Valvontaviranomaisen on ratkaistava asia 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Laitoksen vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä (yleinen elintarvikehygieniasetus (EY) N:o 852/2004, artikla 6.3). Laitoksen hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös. (elintarvikelaki 13 ja 15 §). Toiminnan laitoksessa saa aloittaa, jos laitos täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset (elintarvikelain muutos 352/2011 13.5 §), ja laitos on hyväksytty.

Valvontakohteesta ilmoittaminen

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus elintarvikehuoneistosta 14 §:ssä säädetylle valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista (ilmoitettu elintarvikehuoneisto). Toiminnan saa aloittaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset (elintarvikelain muutos 352/2011 13.5 §). Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaisia toimijoita, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot). Tällaisia voivat olla esimerkiksi maahantuontiyrietykset tai ensisaapumistoimijat. Ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta tai toimijan vaihtumisesta tulee ilmoittaa viivytyksettä valvontaviranomaiselle.

Kontaktimateriaalialan toimijan on ilmoitettava toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta toimipaikan sijaintikunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle (elintarvikelain muutos 643/2010 21a §).

Alkutuotantopaikasta ja siellä harjoitettavasta toiminnasta on tehtävä ilmoitus hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista.

2.4 OMAVALVONNAN VALVONTA

Kaikilla elintarvikehuoneistoilla on oltava omavalvontasuunnitelma ja alkutuotantopaikoilla omavalvonnin kuvaus.

Hyväksyttävien elintarvikehuoneistojen hyväksymishakemukseen tulee liittää omavalvontasuunnitelma. Elintarvikehuoneistoa koskevasta, ilmoituksesta tulee käydä ilmi tieto omavalvontasuunnitelmasta. Valvontaviranomaisen on tarvittaessa annettava elintarvikealan toimijalle tarpeellisia omavalvontasuunnitelman täydentämistä, korjaamista tai muuttamista sekä siihen kuuluvia laboratorio-tutkimuksia koskevia ohjeita ja kehotuksia (elintarvikelain muutos 352/2011 53 §).

Ohjeita omavalvontasuunnitelman laatimiseen ja lomakkeita löytyy Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon nettisivuilla (www.kokkola.fi/ymparistoterveydenhuolto).

2.5 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

Toiminnassa olevan elintarvikehuoneiston valvonnassa tarkastus ei voi aina kattaa koko yrityksen toimintaa, vaan se voi kohdistua esimerkiksi omavalvonnan toimivuuteen, elintarvikehuoneiston tiloihin, laitteisiin ja välineisiin, sivutuotteiden käsittelemiseen, TSE-toiminnan vaatimustenmukaisuuteen, henkilöstön ammattitaidon selvittämiseen, työhjeisiin, työskentelytapoihin, omavalvontanäytteiden tuloksiin, jäljitettävyyteen, elintarvikkeiden koostumukseen, pakkausmerkintöihin ja -materiaaleihin tai mittalaitteiden rekisteröimien arvojen lukemiseen.

Valvonta-asetuksen 3 artiklan mukaan elintarvikevalvonta tehdään pääsääntöisesti ilman ennakoilmoitusta. Tarkastuksen voidaan katsoa olevan ennakkoon ilmoittamaton silloin, kun toimija ei ehdi korjata tarkastettavaa asiaa ilmoittamisen ja tarkastuksen välisenä aikana. Aika, joka voi olla ilmoituksen ja tarkastuksen välillä, jotta tarkastus katsotaan ennakkoon ilmoittamattomaksi, riippuu näin ollen tarkastuksen luonteesta.

Tarkastukset pyritään tekemään silloin, kun valvontakohteessa on toimintaa, mutta joissakin tapauksissa tarkastus voidaan toteuttaa myös muulloin, esimerkiksi aamulla ennen toiminnan alkamista. Yleensä tarkastus tehdään valvontakohteessa, mutta valvontaviranomainen voi joissakin tapauksissa tarkastaa esimerkiksi asiakirjoja myös virkapaikallaan.

Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, joka toimitetaan toimijalle tai tämän edustajalle. Koska tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä, tarkastuskertomukseen merkitään selkeästi, minkä lain mukaisia ja mitä toimenpiteitä tehty tarkastus sisältää. Tarvittaessa suoritetaan uusintatarkastus epäkohtien korjaamisen toteamiseksi.

Tarkastuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota seuraaviin seikkoihin:

- onko toiminta hyväksymispäätöksen/ilmoituksen mukaista
- omavalvontasuunnitelman toimivuus (HACCP-järjestelmän soveltaminen)
- onko kaikilla pakkaamattomia, helposti pilaantuvia elintarvikkeita käsittelevillä henkilöillä hygieniaosaamistodistus ja terveystodistus
- elintarvikehuoneiston rakenteellinen kunto ja ilmanvaihdon toimivuus
- kylmäsäilytystilat ja säilytyslämpötilat
- yleinen siisteys, työskentelytapojen hygieenisuus ja työntekijöiden työvaatetus

Omavalvonnan toimivuuden arvioimiseksi tarkastuskohteista otetaan näytteitä tarkastusta suorittavan viranhaltijan harkinnan mukaan. Jos tarkastuskohde ottaa riittävästi omavalvontanäytteitä, voidaan viranomaisten ottamien näytteiden määrää vähentää.

Tarkastusten ensisijaisena tavoitteena on, että kohteessa todetut elintarvikehygieeniset riskit vähenvät tarkastusten yhteydessä annetun ohjauksen seurauksena.

Valvontatietojen julkistaminen, Oiva

Valtakunnallinen valvontatietojen julkistamisjärjestelmä (Oiva) otettiin käyttöön Suomessa toukuun alussa vuonna 2013 vähittäismyymälöiden ja tarjoilupaikkojen valvonnassa. Valvontatietojen julkaisemisella lisätään valvonnan läpinäkyvyyttä ja annetaan kuluttajille tietoa valintojensa tueksi. Tavoitteena on myös lisätä elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta ja tunnettavuutta. Elintarvikealan yrityksille avautuu samalla mahdollisuus kertoa kuluttajille, että oma toiminta on kunnossa.

Kuntien valvontaviranomaisten tekemät Oiva-tarkastukset ovat valvontasuunnitelman mukaisia maksullisia tarkastuksia. Oivan myötä valvonnassa painotetaan riskiperusteisuutta, jolloin tarkastukseen käytetty aika lyhenee. Tarkastus tehdään yleensä ennalta ilmoittamatta, koska tarkoitus on

tarkastaa sen hetkistä toimintaa yrityksessä. Elintarvikevalvonta yhdenmukaistuu Suomessa samanaisten tarkastuskäytäntöjen myötä.

Tarkastettavat kohdat on jaettu 18 asiakokonaisuuteen, joista vähintään neljä on tarkistettava. Kaikki kohtia tarkastetaan valvojan harkinnan mukaan vähintään kerran kolmessa vuodessa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Kunnat raportoivat ja julkistavat elintarvikevalvonnan tulokset Oiva-järjestelmällä. Valvonta-kohteen kunkin tarkastuskerran tarkastustulokset julkaistaan Oiva-raportissa, jotka ovat internetsivulla www.oivahymy.fi.

2.6 VAAROJEN TUNNISTAMINEN JA RISKITEKIJÖIDEN ARVIOINTI

Elintarvikkeessa mahdollisesti esiintyviä vaaroja tunnistetaan valvontakohteen ja sen omavalvonnan arvioinnin sekä kohteeseen tehtävien tarkastusten avulla. Riskiarviointi perustuu Eviran ohjeeseen, missä kuvataan riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittelyssä käytettävät periaatteet ja annetaan elintarvikehuoneistojen ohjeelliset vuosittaiset tarkastusmäärät ja -ajat. Valvontakohteessa todettujen riskitekijöiden merkittävyyden tai lukumäärän kasvu aiheuttaa tarvetta lisätä tarkastuskertoja. Toisaalta, jos tunnistettu vaara hallitaan valvontakohteessa omavalvonnalla ja tarkastushistoria on hyvä, voidaan pienentää kohteen tarkastustiheyttä.

Tarkastustiheyden määrittelyssä on otettu huomioon kohdekohtaisen tarkastustiheyden lisäksi seuraavat asiat:

1. omavalvonnan ta muun omaehtoisen valvonnan taso
2. henkilökunnan asiantuntemus
3. aikaisempi valvonta
4. tilat ja olosuhteet sekä varustuksen kunto

Liitteessä 2 on esitetty näillä perusteilla tehty valvontakohteiden jako riskiluokkiin sekä siihen perustuva tarkastuskertojen määrä ja tarkastuksiin keskimäärin käytettävä a

2.7 SEURANTAOHJELMAT

Valvonta-asetuksen mukaan seurannalla tarkoitetaan elintarvikevalvonnassa suunnitellun havainto- ja mittausjakson toteuttamista, jonka tarkoituksena on saada käsitys elintarvikemääräysten noudattamisesta. Erilaiset valvonta- ja seurantaohjelmat ovat valvontaasetuksen tarkoittamaa seurantaa. Seurantaohjelmia, joita on kuvattu VASUssa, ovat:

- zoonoosiseuranta- ja kartoitusohjelmat
 - kansallinen salmonellavalvontaohjelma
 - muita pysyviä seurantaohjelmia: kampylobakteerin seurantaa broilereissa tietyillä teurastamoilla; EHEC-bakteerin tutkimuksia teurastamossa ja pitopalvelupaikoissa
- elintarvikkeiden kasvinsuojeluainejäämävälvontaohjelma
- eläviä eläimiä ja eläimistä saatavia elintarvikkeita koskeva vierasainevalvontaohjelma
- eläinlääkinnällistä rajatarkastusta koskeva vierasainevalvontaohjelma
- ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden seurantaohjelmat.

EU:ssa tai kansallisesti toteutettavista määräaikaisista kartoitusohjelmista sovitaan vuosittain erikseen. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto osallistuu seurantaohjelmiin liittyvään näytteenottoon ja vastaa osaltaan tarvittavista valvontatoimenpiteistä. Zoonoosien valvonta on enemmän kuvailtu eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelmassa.

2.8 ELINTARVIKEVALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2018

2.8.1 Suunnitelmallinen valvonta

Yhteistoiminta-alueen valvontakohteiden kartoittaminen, valvontakohtetietojen päivittäminen ja riskinarviointi

- Valvontakohtetietojen päivittäminen tarkastajaohjelmaan Eviran valvontakohte- ja valvontatietojärjestelmien (KUTI) mukaisesti.
- Elintarvikelain mukaisten valvontakohteiden selvitystyötä jatketaan:
 - Aiempina vuosina tehtyjä selvityksiä ja arvioita valvottavista kohteista päivitetään
 - Valvontakohteiden riskinarviointia ja tietojen päivittämistä suoritetaan tarkastusten yhteydessä
- Paikallisen riskinarvioinnin ja Eviran antaman ohjeistuksen perusteella säännöllisen valvonnan piiriin tulleelle kohteelle määritellään tarkastustiheys ja tarkastukseen tarvittava aika.

Laitosten tuotanto-olosuhteet

- Vuosittain tapahtuvien tarkastuksien yhteydessä varmistetaan, että kaikki laitoksen toiminnot on asianmukaisesti hyväksytty (laitoksen rakenteelliset ja toiminnalliset vaatimukset, omavalvonta, TSE-riskiaineksen ja muiden sivutuotteiden käsittely, kaupalliset asiakirjat, naudanlihan merkintäjärjestelmä, jne.).
- Tarkastusten suunnittelussa huomioidaan mm. seuraavat säädökset ja ohjeet:
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EY) N:o 852/2004, (EY) N:o 853/2004 ja (EY) N:o 854/2004
 - MMMa laitosten elintarvikehygieniasta 1369/2011
 - Laitoksen valvontaohje, Eviran ohje Dnro 16003/1/1.4.2008
 - HACCP - järjestelmä, periaatteet ja soveltaminen EVI:n ohje Dnro 1568/32/2005
 - MMMa TSE-riskiaineksen erottaminen teurastamossa, teurastuspaikassa ja leikkaamossa 3/EEO/2002 (J 16)
 - TSE-toimenpiteet hygienialain mukaisissa laitoksissa EVI:n ohje Dnro 1414/32/04

- o MMMa naudanlihan merkitsemisestä 1203/2001
- o Naudanlihan merkitseminen ja jäljitettävyys EVI:n ohje Dnro 1937/32/03
- o Euroopan neuvoston asetus (EY) 1028/2006 munien kaupan pitämiseen sovellettavista vaatimuksista
- o Euroopan komission asetus (EY) 557/2007 munien kaupan pitämiseen sovellettavista vaatimuksista annetun asetuksen 1028/2006 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä
- o Komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista (EY) N:o 2073/2005 (I 12)

Laskennallisesti laitosvalvontaan arvioidaan kuluvan hygieniaeälinlääkäriltä noin 45 htpv vuodessa.

Valvontakohteet, joiden tarkastustiheys on riskinarvioinnin mukaan suuri

- Vuosittain pyritään tarkastamaan ne kohteet, joissa tarkastustiheys on riskinarvioinnin mukaan suuri.
- Kukin tarkastaja laatii kohteistaan tarkastussuunnitelman riskinarvioinnin ja resurssit huomioon ottaen.

Alkutuotantopaikkojen suunnitelmallinen valvonta

- Alkutuotantopaikkojen valvontakohdetietojen päivitys sekä kohteiden riskinarviointi.

Yhteistoiminta-alueen kaikki maidontuotantotilat tarkastetaan 2015–2019 aikana. Maidontuotantotilojen hygieenisten tarkastusten tarkastustiheys on noin kerran viidessä vuodessa. Tarkastukset suoritetaan riskinarviointiperusteisiksi ottaen huomioon esim. aikaisempi valvontahistoria, rakenteiden ja varusteiden kunto, toiminnan laajuus, raakamaidon myynti suoraan kuluttajille jne. Näin tarkastustiheys käytännössä vaihtelee tuotantoyksiköin kerran vuodesta kerran viiteen vuoteen (0,2-1). Maitohygieniatarkastukseen aikaa kuluu noin 50 htpv/vuosi.

2.8.2 Muu valvonta

Elintarvike-epidemioiden ja asiakasvalitusten käsittely

- Elintarvike-epidemioiden ja asiakasvalitusten käsittely aloitetaan aina heti, kun epidemiaepäily tai valitus on saatu tiedoksi. Terveystarkastajat tekevät kohteeseen ja elintarvikkeisiin liittyvät selvitykset ja ottavat tarvittavat elintarvike- ja ympäristönäytteet viivytyksettä.
- Epidemiassa edellytetään vähintään kahta tapausta, joilla on todennäköisesti yhteinen altistus. Jos kyseessä on epidemia, terveysvalvonta tekee ruokamyrkytyspäilyilmoituksen Eviran ja THL:n yhteiseen tietojärjestelmään (Rymy-ilmoitus).
- Epidemiassa tai epäilytilanteessa noudatetaan epidemiaselvitystyöryhmän toimintaohjeistoa.
- Epidemiaselvitystyöryhmät ja terveysvaaratilanteiden yhteyshenkilöt on esitetty Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon erityistilannesuunnitelmassa.
- Kun epidemiaan liittyvä selvitystyö on saatu valmiiksi, lähetetään selvitys ilmoitus Eviran ja THL:n yhteiseen tietojärjestelmään.

Ensisaapumisvalvonta

Keski-Pohjanmaan Ympäristöterveydenhuolto on 1.1.2017 irtisanonut sopimuksen ensisaapumisvalvonnan palvelujen myymisestä. Ensisaapumisvalvonnan toteutumista on jatkossa Eviran vastuulla.

2.9 NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN

Näytteenotolla ja tutkimustulosten perusteella voidaan selvittää omavalvonnan toimivuutta sekä tuotteiden turvallisuutta ja määräystenmukaisuutta. Näytteiden tutkimiseen käytettävän laboratorion tulee olla asianmukaisesti hyväksytty tekemään pyydettyjä tutkimuksia. Vuosittain on laadittava riskiperusteisen suunnitelman omavalvonnan toimivuuden valvomiseksi (ovv) otettavista näytteistä ja tutkimuksista (elintarvikelaki 48 §). Näytteitä voidaan ottaa mm. lainsäädännön toimijalle määräämän näytteenoton ja tutkimusten varmistamiseksi sekä epäiltäessä tuotteiden turvallisuutta. Näytteenottokohteita, näytteiden määriä, näytteenottoiheyttä ja näytteistä tehtäviä tutkimuksia suunniteltaessa otetaan huomioon omavalvonnan toimivuus valvontakohteessa.

Vuodelle 2018 laadittu näytteenottosuunnitelma sisältää riskinarviointiin perustuen otettavat valvontanäytteet kohdetyypeittäin. Kohdetyyppejä, näytteiden määriä, näytteenottoiheyksiä ja näytteistä tehtäviä tutkimuksia määriteltäessä on otettu huomioon valvontakohteiden toiminnan laatu ja laajuus sekä toimintaolosuhteet ja omavalvonnan toimivuus.

Mahdollisten asiakasvalitusten perusteella tehtäviin, ruokamyrkytysten selvittämiseksi tarvittaviin ja elintarvikkeista aiheutuvien terveysvaaratilanteiden vaatimiin tutkimuksiin varataan riittävät resurssit.

Viranomaisnäytteitä otetaan pääasiassa elintarvikehuoneiston omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi. Näytteitä otetaan lainsäädännön määräämän näytteenoton ja tutkimusten varmistamiseksi sekä epäiltäessä tuotteiden turvallisuutta.

Mikäli yritys on tutkinut tuotantoympäristöään ja tuotteitaan riittävästi omavalvontansa puitteissa, näytteenotto ja tutkimukset tehdään viranomaisvalvontana (vov). Muussa tapauksessa tutkimukset tehdään omavalvonnan valvontatutkimuksena (ovv), jolloin yritys myös maksaa tutkimuksista aiheutuvat kustannukset.

Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma vuodelle 2018 on esitetty liitteessä 5.

Näytteenottoprojektit:

Osallistutaan Eviran koordinoima kansallinen valvontahanke: "valmis-salaattien patogeeni-projekti v. 2018".

2.9.1 Riskinarviointiin perustuen otettavat valvontanäytteet kohdetyypeittäin

Laitokset

Näytteitä otetaan näytteenottosuunnitelman mukaisesti laitteista, tuotantoympäristöstä ja valmiista tuotteista. Näytteiden otossa huomioidaan mm. seuraavat säädökset ja ohjeet:

- Eviran ohje 10502/1: Elintarvikkeiden mikrobiologinen näytteenotto ja analyysit, ohje valvontaviranomaisille (2009)
- Komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista (EY) N:o 2073/2005 (I 12)
- Talousveden ja jään omavalvonta hygienialain mukaisessa laitoksessa EVI:n ohje Dnro 3565/41/02
- Puhdistusohjelma ja puhtauden tarkkailuohjelma hygienialain mukaisessa laitoksessa

Tuotenäytteistä tutkitaan hygieeninen laatu, patogeeni, suola (lihavalvonnasta, juusto) ja mahdolliset lisäaineet.

Tyhjiö- ja suojakaasupakatuista sellaisenaan ilman kuumentamista syötävistä maito-, liha- ja kala-valmisteista tutkitaan myös *Listeria monocytogenes*-bakteerin esiintymistä. Tutkimus tehdään kvantitatiivisena määrittämisinä, jolloin hyväksymisrajana käytetään < 100 pmy/g bakteeripitoisuutta.

Lihavalmisteista voidaan tutkia lisäksi liha-, rasva- ja sidekudospitoisuutta (KTMa 986/2002).

Maitoalan laitoksista voidaan ottaa raakamaito- ja lääkejäämänäytteitä sekä fosfataasikoe.

Laitoksista otetaan tarvittaessa puhtausnäytteitä tuotteen kanssa kosketuksissa olevista pinnoista riippuen laitoksen omasta puhtaustarkkailusta.

2.10 VALVONNASTA PERITTÄVÄT MAKSUT

Ympäristöterveyslautakunta on päätöksellään 7.12.2016 (§ 62) hyväksynyt ympäristöterveydenhuollon taksat ja maksut. Sen lisäksi, mitä on esitetty valvonnasta perittävistä maksuista, elintarvikealan toimijoilta maksuja perittäessä otetaan huomioon seuraava:

- Tarkastuksesta, joka tehdään elintarvikehuoneiston (laitosten) hyväksymiseksi, ei erikseen peritä maksua, vaan tarkastusmaksu sisältyy hyväksymisestä perittävään maksuun.
- Kunnan omasta projektinäytteenotosta ei peritä maksua.
- Kuluttajavalituksen perusteella tai ruokamyrkytyspäilyn selvittämiseksi tehtävistä tutkimuksista ja muista valvontatoimenpiteistä ei peritä maksua. Selvityksen yhteydessä mahdollisesti ilmenevien epäkohtien korjaamisen vuoksi tehtävästä lisävalvonnasta peritään kuitenkin maksu (valvonta-asetus (EY) 882/2004 28 artikla). Lisävalvonta eroaa valvontaviranomaisen tehtävänä olevasta ohjauksesta (elintarvikelaki 53 §) siten, että ohjeita ja kehotuksia valvotaan tavanomaisen valvonnan yhteydessä, mutta hallinnollisten pakkokeinojen (elintarvikelaki luku 7) noudattamista voidaan valvoa erillisillä valvontatoimilla, joista peritään maksu.
- Tarkastuskäynnin yhteydessä tehtävästä näytteenotosta ei peritä erillistä maksua. Toiminnanharjoittaja vastaa näytteiden analyysikustannuksista.
- EU:n ulkopuolelle eläimistä saatavia elintarvikkeita vievän elintarvikehuoneiston valvonnasta, siltä osin kuin vienti ostajamaan vaatimuksesta edellyttää tavallista kattavampaa valvontaa, peritään maksu. Tuontivalvontaan liittyvät maksut maksaa toimija tai tämän edustaja (valvonta-asetus 27 artikla).
- Teurastamojen, leikkaamojen ja maidontuotannon valvontaan sekä kalastus- ja vesiviljelytuotteiden tuottamisen ja markkinoille saattamisen valvontaan sovelletaan valvonta-asetuksen 27 artiklassa säädettyjä vähimmäismaksuja. Kansallisesti näistä vähimmäismaksuista säädetään valtioneuvoston asetuksella (Valtioneuvoston asetus eräistä elintarvikevalvonnan maksuista 1040/2007).
- Jos valvonta-asetuksen liitteen IV B mukainen vähimmäismaksu ei kata valvonnasta aiheutuneita kustannuksia, tämän maksun sijasta voidaan periä enintään valvonnasta aiheutuneet kustannukset eli kunnan hyväksymän taksan mukainen maksu.

Erikseen suoritetuista asiakirjatarkastuksista toimistolla (omavalvontasuunnitelmatarkastuksista ym.) peritään maksu käytetyn työajan mukaan.

3 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTAOHJELMA VUOSILLE 2018-2019

3.1 JOHDANTO

Terveydensuojelulain tarkoituksena on ylläpitää ja edistää väestön ja yksilön terveyttä. Lain tavoitteena on myös ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveydensuojelulain mukaan päävastuu terveydensuojelun toteuttamisesta on kunnilla.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat sekä terveydensuojelulaki että valtioneuvoston asetus kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta ja Valviran laatima terveydensuojelun valvontaohjelma.

Terveydensuojelulain 6 §:n mukaan kunnan valvontasuunnitelman tulee sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- tarkastusten sisällön määrittely
- valvontakohteiden tarkastustiheys
- kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja näytteiden tutkiminen
- valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi
- hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu.

Terveydensuojelulain 1.1.2017 muutoksen myötä on tarve päivittää laatukäsikirja vastaamaan lainsäädännön muutosta.

3.2 VOIMAVARAT

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on terveydensuojelun valvontaan käytettävissä voimavaroja seuraavasti:

Taulukko 5 Terveysvalvontaan käytettävissä olevat resurssit.

Henkilöstö	Kokonaistyöpanos (htpv/vuosi)	Suunnitellut tarkastukset (htpv/vuosi)/kustumusmäärä	tar-tar-	Suunnitellut näytteenotot (htpv/vuosi)/näytteenottojen määrä	Suunn. %-osuus
Terv.tark. (5)	1012	161 / 223		14/ 767	16

Terveydensuojelun valvontaan resursseja voidaan suunnata noin 44 % terveysvalvonnan kokonaisresursseista (liite 1). Terveydensuojeluun varatuista resursseista suunnitelmalliseen terveydensuojelun valvontaan voidaan suunnata noin 16 %.

Suurin osa talous- ja uimaveden näytteenotoista on ulkoistettu ja silloin terveystarkastaja ottaa vain jaksottaisen seurannan näytteet, sekä vesien uusinta- ja asiakasvalitusnäytteet.

Suurin osa terveydensuojelun kokonaistyöpanoksesta menee akuuttiin valvontatyöhön, jota ei voi etukäteen suunnitella (esim. ilmoitusten käsittely, asiakasvalitukset, uusintanäytteet ja asunnontarkastukset ja niihin liittyvät näytteenotot). Suunnitelmalliseen valvontaan käytettävissä olevia resursseja ei voida arvioida tarkasti, sillä akuuttien valvontatehtävien määrä vaihtelee suuresti. Suunnitelmallisen valvonnan resurssivaje on sitä suurempi, mitä enemmän tulee akuutteja tehtäviä.

Henkilövoimavarat on esitetty liitteessä 1. Riskinarviointi ja vuosittainen tarvittava työpanos 2018–2019 on esitetty liitteessä 3.

3.3 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

3.3.1 Tarkastuksen tavoitteet

Terveysturvajärjestelyissä kunnan terveysturvajärjestelyn valvontaviranomaiselle säädettyihin valvontatehtäviin perustuen suunnitelmakaudella 2015–2019 tehtävien tarkastusten tavoitteena ja tarkoituksena on:

- selvittää terveysvaaran tai haitan esiintyminen eli aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joista johtuen terveyshaitta voi syntyä
- antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset määräykset ja ohjeet
- suorittaa aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti myös mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.

3.3.2 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Useimmat terveysturvajärjestelylain valvontakohteet ovat ilmoituksenvaraisia. Terveysturvajärjestely antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, käsittelee ilmoituksen ja tekee tarvittaessa 45 §:ssä tarkoitettua tarkastusta. Tämän jälkeen kohde tulee pääsääntöisesti suunnitelmallisen ja säännöllisen valvonnan kohteeksi. Osa ilmoitusvelvollisista valvontakohteista on kuitenkin sellaisia, että niitä ei tarvitse ottaa suunnitelmallisen valvonnan piiriin, vaan ilmoituskäsittelyn jälkeen näitä kohteita tarkastetaan ilmenneen tarpeen mukaan. Ratkaisu siitä, otetaanko kohde säännöllisen valvonnan piiriin vai ei, tehdään paikallisen riskinarvioinnin ja Valviran antaman ohjeistuksen perusteella.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut lausunnon terveysturvajärjestelylain soveltamisesta kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa. Lausunnon mukaan kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin perustettavasta TsL:n 13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on tehtävä ilmoitus terveysturvajärjestelyviranomaiselle, jolloin viranomaisella saa tiedon toiminnan harjoittajasta ja voi antaa ohjausta ja neuvontaa toiminnan turvalliseksi järjestämiseksi. Toimintaa ei kuitenkaan voida valvoa suunnitelmallisena valvontana. Jos kotona tehtävästä terveysturvajärjestelylain mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on aiheutunut tai epäillä aiheutuvan terveyshaittaa voi viranomaisella asukkaan luvalla tehdä tarkastuksen koti- rauhan piiriin kuuluviin tiloihin. Asukkaan tahdon vastaisesti tarkastus voidaan tehdä viranomaisen kirjallisesta määräyksestä vain niissä tapauksissa, joissa viranomaisella on perusteltu syy epäillä vakavaa terveyshaittaa. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tilat on rajattu kotirauhan piiriin kuuluvan alueen ulkopuolelle.

3.3.3 Tarkastusten tarkempi määrittely

Terveysturvajärjestelylain mukaiset valvontakohteet tarkastetaan siten, että tarkastus kattaa oleelliset terveysturvajärjestelyn näkökohdat. Tarkastus voidaan rajata kohteessa tiettyyn toimintoon tai asiaan. Tarkastuksesta laaditaan laatu- ja toimintakäsikirjan mukainen tarkastuskertomus, joka toimittetaan tarkastuskohteelle sekä tarkastuskohteen ylläpitäjälle. Koska tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä, tarkastuskertomukseen merkitään selkeästi, minkä lain mukaisia ja mitä toimenpiteitä tehty tarkastus sisältää. Tarvittaessa suoritetaan uusintatarkastus.

3.4 TERVEYDENSUOJELUN VALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2018–2019

Tarkastusmäärä vuodelle 2018-2019 on esitetty liitteessä 3. Riskinarviointi on tehty valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman 2015–2019/päivitys 2018-2019 mukaisesti. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on kuitenkin oltava vähintään 0,2. Tarkastustiheyden mahdollisesta vähentämisestä huolimatta valvontaohjelman painopisteinä olevat kohteet on tarkastettava sinä ajanjaksona, jona ne ovat valvontaohjelman painopisteinä.

3.4.1 Suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmalliseen valvontaan tulevien valvontakohteiden selvittäminen ja suunnitelmallisen valvonnan käynnistäminen

- Terveydensuojelulain 13 §:n ja 18 §:n mukaisten valvontakohteiden selvitystyötä jatketaan ja kohdetietoja tarkennetaan.

Talousveden laadun valvonta

- Asetuksen 1352/2015 mukaisten vesilaitosten toimittaman veden laadun valvontaa suoritetaan laadittujen valvontatutkimusohjelmien mukaisesti.
 - Valtaosa talousveden jatkuvan valvonnan vesinäytteenotoista on ulkoistettu.
- Valvontatutkimusohjelmat päivitetään tarvittaessa, kuitenkin viiden vuoden välein, yhteistyössä vesilaitosten kanssa. Vuosien 2017-2018 aikana päivitetään suurin osa alueen vesilaitosten valvontatutkimusohjelmista vuosille 2018-2022.
- Vesilaitokset tarkastetaan vuosittain tai riskiarvioinnin perusteella. Vuoden 2018 aikana valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen yhteydessä käydään läpi vesilaitoskohtaisia riskinarviointeja ja riskinhallintatoimenpiteitä (Water Safety Plan WSP).

Häiriötilannesuunnitelma talousveden laadun turvaamiseksi päivitetään vuoden 2018 aikana ja sovitetaan yhteen vesihuoltolaissa tarkoitetun vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelman sekä muiden viranomaisten ja toimijoiden varautumiseen liittyvien suunnitelmien kanssa.

Uimaveden laadun valvonta

- Yleisten uima-altaiden allasveden laatua valvotaan kohdekohtaisten näytteenottosuunnitelmien mukaisesti.
- Yleisten uimarantojen uimarantaveden laatua valvotaan STM:n asetuksen (177/2008) tai STM:n asetuksen (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta mukaisesti.

Uimahallien ja kylpylöiden valvonta

- Uimahallien ja kylpylöiden tilat tarkastetaan vuosittain.
- Uimahallien ja kylpylöiden ilmanvaihdon riittävyys tarkastetaan Valviran ohjeen mukaisesti.

Terveydellisten olojen valvonta

(Valviran valtakunnallisen valvontaohjelman painopiste 2015–2019)

- Uuden asumisterveysasetuksen käyttö terveydellisten olosuhteiden valvonnassa ja erityisesti ulkopuolisten asiantuntijoiden hyödyntämistä sekä suunnitelmallisten ja ei-suunnitelmallisten kohteiden tutkimisessa.

- Ohjelmakaudella terveydensuojeluviranomainen kohdentaa terveydensuojelun valvontaa sellaisiin kohteisiin, joita lapset ja nuoret käyttävät kuten koulut, päiväkodit, iltapäiväkerhot ja niitä vastaavat valvontakohteet.
 - tarkennetaan valvontakohteiden määrä
 - päivitetään kohdetietoja
 - suoritetaan riskinarviointia.
 - selvitetään leikkivälineiden ja pintojen hygieenistä tasoa.
 - valvontakohteiden siivous- ja puhtaanapito-ohjelmiin kiinnitetään huomiota
 - pintapuhtaus-projekti
- Majoitushuoneistot

3.4.2 Muu valvonta

Vesiepidemioiden ja asiakasvalitusten käsittely

- Vesiepidemioiden ja asiakasvalitusten käsittely aloitetaan aina heti, kun epidemiaepäily tai valitus on saatu tiedoksi. Selvitykset ja valvontatoimet (mm. näytteenotto, desinfiointikehoitus) toteutetaan viivytyksettä.
- Jos kyseessä on vesiepidemia, terveysvalvonta tekee epäilyilmoituksen Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen ja Eviran yhteiseen tietojärjestelmään (Rymy-ilmoitus).
- Epidemiassa tai epäilytilanteessa noudatetaan epidemiaselvitystyöryhmän toimintaohjeistoa.
- Epidemiaselvitystyöryhmään kutsutaan kyseessä olevan vesilaitoksen vastaava henkilö.
- Vesiepidemiasta tiedottamisen ja ohjeistuksen antamisen väestölle on oltava nopeaa ja riittävän tehokasta ja sen on tavoitettava kaikki vedenkäyttäjät. Tiedotus tehdään viestintäsuunnitelman mukaisesti.
- Terveysvalvonta valvoo puhdistus- ja desinfektioitoimia ja tehostettua näytteenottoa jatketaan, kunnes epidemiatilanne on ohi.
- Epidemian päätyttyä laaditaan selvitysilmoitus THL:n ja Eviran yhteiseen tietojärjestelmään.

Asumisterveysasioiden käsittely

- Asunnontarkastuksia tehdään pyydettyäessä terveyshaittojen selvittämiseksi ja poistamiseksi.
- Asunnontarkastukset liittyvät mm. sisäilman laatuun, mikrobi- ja kosteusvaurioihin, meluhaittoihin, asuntojen likaisuuteen tai huonokuntoisuuteen, ilmanvaihdon puutteellisuuteen, lämpötilaan ja hajuihin.
- Tarkastuksesta laaditaan laatu- ja toimintakäsikirjan mukainen tarkastuskertomus, joka toimitetaan tarkastuskohteeseen.
- Todettujen epäkohtien poistamiseksi annetaan neuvoja ja korjauskehoituksia. Hallinnollisia pakkokeinoja terveyshaittojen poistamiseksi käytetään tarvittaessa.
- Kuntalaisille ja kiinteistöjen omistajille annetaan neuvontaa ja ohjausta asumisterveyteen liittyvissä kysymyksissä. Neuvonta on pääasiassa puhelinneuvontaa asiakkaiden yhteydenottoihin liittyen. Ensitarkastuksessa annetaan tapauskohtaisia ja pitemmälle meneviä ohjeita ja päätetään jatkotoimenpiteistä läsnäolijoiden kesken (terveystarkastaja, asukas ja kiinteistön omistaja).

Todistukset alusten saniteettitoimenpiteistä ja saniteettitoimenpiteistä vapauttamisesta

- Valvira on nimennyt Kokkolan sataman yhdeksi WHO:n kansainvälisen terveyssäännösten (2005) 20 ja 39 artiklassa tarkoitettuja todistuksia myöntäväksi satamaksi.
- Kunnan terveydensuojeluviranomainen tarkastaa aluksen terveyssäännösten liitteen mallin mukaista tarkastuslomaketta käyttäen ja myöntää todistuksen.

Lausunnot

(Valviran valtakunnallisen valvontaohjelman painopiste 2015–2019)

Ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen arvioinnin on sisällyttävä kaikkeen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Tällaisia suunnitelmia ja hankkeita ovat mm. kaavoitus, ympäristöluvat, ympäristövaikutusten arviointimenettelyt sekä erilaiset lausunnot rakennusvalvontaviranomaisille, jne.

3.5 KUNNAN TOIMESTA TAPAHTUVA NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN

Valvonta tukeutuu näytteenottoon ja näytteiden analysointiin akkreditoidussa laboratoriossa. Terveydensuojelulaissa ja sen perusteella annetuissa alempiasteisissa säädöksissä on määritelty tarvittavat talous- ja uimavesien näytemäärät ja niistä tehtävät tutkimukset. Muu näytteenotto perustuu riskinarviointiin ja valvontaa suorittavan viranomaisen harkintaan.

Vuoden 2018-2019 näytteenottomäärät on esitetty liitteessä 5.

3.5.1 Talousvesi

Talousveden osalta näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan vesilaitoskohtaisten valvontatutkimusohjelmien mukaisesti, seuraavia säädöksiä noudattaen:

- STM:n asetus (461/2000) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.

3.5.2 Uima-allasvesi

Uima-allasvesien osalta näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan kohdekohtaisten näytteenottosuunnitelmien mukaisesti, seuraavaa säädöstä noudattaen:

- STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista.

3.5.3 Uimarantavesi ja talviuintipaikat

Yleisten uimarantojen osalta uimarantavesien näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan STM:n asetuksen (177/2008) mukaisesti.

Pienten yleisten uimarantojen osalta uimarantavesien näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan STM:n asetuksen (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta mukaisesti.

Talviuintipaikoilta otetaan vesinäytteet säännöllisesti talvisin käyttäjämäärän mukaan (1-3 krt, maras-huhtikuussa).

3.5.4 Poikkeavat tulokset

Talousvesi:

Jos valvontatutkimusnäytteestä tai vesilaitoksen käyttötarkkailunäytteestä löytyy yksittäinenkin *E. coli* tai koliforminen bakteeri, terveydensuojeluviranomainen:

- varmistaa tuloksen mahdollisimman pikaisesti ottamalla uuden näytteen.
- ei jää odottamaan uusintanäytteen tulosta, vaan toimii heti.
- ilmoittaa laboratoriolle, jos kyseessä on epidemiaepäily.
- pyytää laboratoriota tutkimaan näytteestä:
 - *E. coli* ja koliformiset bakteerit
 - suolistoperäiset enterokokit ja
 - heterotrofisen pesäkeluvun
- ottaa tarvittaessa vettä talteen vähintään kymmenen litraa mahdollisia taudinaiheuttajamikrobien tutkimuksia varten.
- jos sairaustapauksia epäillään, lähettää näytteen heti taudinaiheuttajananalyysiin, ja ottaa lisää vettä talteen.
- ilmoittaa laatuvaatimusten ylityksestä välittömästi Aville ja tarvittaessa ELY-keskukselle (mikäli on kyse raakaveden saastumisesta).

Jos vesinäytteen heterotrofinen pesäkeluku on epätavanomaisen suuri, veden laadun heikentyminen voi johtua bakteerien kasvusta vesijohtoverkostossa tai vedenkäsittelyn puutteellisuudesta. Veden laadun heikkenemisen syy on korjattava esimerkiksi verkostoa huuhtelemalla tai desinfioinnilla. Jos vesinäytteessä on koliformisia bakteereita, vesi on todennäköisesti saastunut pintavedellä ja vesiepidemian vaara on suuri. Jos vesinäytteessä on *E. coli*-bakteereita ja suolistoperäisiä enterokokkeja, vesi on saastunut ulosteperäisesti vähän ennen näytteenottoa. Vesiepidemian vaara on tällöin erittäin suuri. Jos vesinäytteessä on suolistoperäisiä enterokokkeja, mutta ei *E. coli*-bakteereita, kyse voi olla eläinten ulosteen aiheuttamasta saastumisesta tai kauan ennen näytteenottoa tapahtuneesta jätevesisaastumisesta. Vesiepidemian vaara on tällöin erittäin suuri.

Uimavesi

Jos valvontatutkimustulos tai aistinvarainen havainto ylittää uimaveden laadulle asetetun toimenpiderajan tai laatusuosituksen, on selvitettävä, liittyykö ylitykseen terveyshaittoja. Jos ylitykseen voi liittyä terveyshaittoja, annetaan määräys korjaaviin toimenpiteisiin ryhtymisestä ja tarpeelliset ohjeet ja määräykset terveyshaittojen ehkäisemiseksi.

Uimapaikan omistajan tai haltijan on huolehdittava ohjeiden ja määräysten tiedottamisesta yleisölle. Uimaveden laadun kehitystä seurataan yhdellä tai useammalla ylimääräisellä näytteellä, josta määritetään ainakin toimenpiderajan ylittäneen muuttujan pitoisuus.

Syanobakteerien esiintymistä seurataan tihennetysti. Lisänäytteenottoa tai tihennettyä seuranta jatketaan, kunnes uimaveden laatu on palautunut normaalille tasolle ja mahdollinen uimisen välttämistä koskeva ohje tai määräys voidaan purkaa. Uimaveden epäillyn tai todetun saastumis- tai epidemiatilanteen yhteydessä voi olla tarpeen määrittää uimavedestä muitakin kuin asetuksissa määriteltyjä muuttujia.

Muut näytteenotot

Jos valvontatutkimustulos tai aistinvarainen havainto ylittää laatusuosituksen, on selvitettävä, liittyykö ylitykseen terveyshaittoja. Jos ylitykseen voi liittyä terveyshaittoja, annetaan määräys korjaaviin toimenpiteisiin ryhtymisestä ja tarpeelliset ohjeet ja määräykset terveyshaittojen ehkäisemiseksi. Mikäli ylitykseen ei liity suora terveysvaara, annetaan kehotuksen tilanteen korjaamiseen ja tarpeelliset ohjeet. Tarvittaessa otetaan uusintanäyte.

4 TUPAKKA JA LÄÄKELAIN VALVONTAOHJELMA VUOSILLE 2018–2019

4.1 JOHDANTO

Valvira on valmistellut valvontaviranomaisille ohjeellisena noudatettavan valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman vuosille 2015–2019/päivitys 2018-2019. Valvontaohjelma koskee tupakkalaissa tarkoitettua suunnitelmallista valvontaa, jota kunta toteuttaa valvontasuunnitelmansa kautta. Ohjelma perustuu tupakkalakiin sekä ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen valvontaohjelmaan ja siinä sovittuihin yhteisiin periaatteisiin ja näkemyksiin.

Tupakkalain (549/2016) 84 :n mukaisesti valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää.

4.2 MYYNIN LUVANVARAISUUS

Elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita ja nikotiinineiteitä ilman vähittäis- tai tukkumyyntilupaa. Vähittäis- tai tukkumyyntilupa myönnetään sille, joka on esittänyt hyväksyttävän omavalvontasuunnitelman ja tupakkalain säännökset täyttävän selvityksen tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiinineiteiden sijoittelusta myyntipisteessä ja jonka myynnin valvontajärjestelyt ovat riittävät. Luvasta peritään kunnan vahvistaman taksan mukainen maksu.

Myyntirikkomuksesta voidaan elinkeinonharjoittajalle asettaa sakkorangaistus tai myyntilupa voidaan peruuttaa määräajaisesti tai pysyvästi. Myyntiluvan pysyvän peruuttamisen jälkeen uusi myyntilupa voidaan myöntää hakemuksesta aikaisintaan vuoden kuluttua.

Kunnan on ilmoitettava Valviralle myyntiluvan myöntämisestä, peruuttamisesta, myyntirikkomuksista ja myynnin lopettamisesta. Valvira ylläpitää vähittäis- ja tukkumyyntiluparekisteriä.

4.3 VOIMAVARAT

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon alueella on tupakka- ja lääkelain valvontaan käytettävissä voimavaroja seuraavasti:

Taulukko 6. Tupakka- ja lääkelain valvontaan käytettävissä olevat resurssit.

Henkilöstö	Kokonaistyöpanos (htpv/vuosi)	Suunn. (htpv/vuosi) määrä	valvontaan tarkastus-	Suunn. % -osuus
Terv.tark. (6)	62	18 / 80		29

Tupakka- ja lääkelain mukaiseen valvontaan resursseja voidaan suunnata noin 2 % terveysvalvonnan kokonaisresursseista (liite 1). Tupakkalain valvontaan varatuista resursseista suunnitelmalliseen valvontaan voidaan suunnata noin 29 %. Tupakka- ja lääkelain mukaiset tarkastukset tehdään pääosin elintarvikevalvonnan yhteydessä.

Henkilövoimavarat on esitetty liitteessä 1. Riskinarviointi ja tarvittava vuosittainen työpanos vuosille 2018–2019 on esitetty liitteessä 4.

Tupakkalain valvontaa koskevat mahdolliset valtakunnalliset valvontaprojektit järjestetään valvontaohjelmakauden 2018–2019 loppupuolella.

4.4 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

4.4.1 Tarkastuksen tavoitteet

Tupakkalain mukaisen valvontatarkastuksen tavoitteena on tarkastaa kohteen toiminnan ja tilojen lainmukaisuus. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, viranomaisen voi opastaa ja kehottaa korjaamaan tilanteen. Jos tämä ei riitä, säännösten vastainen toiminta voidaan kieltää ja asettaa tarvittaessa uhkasakko kiellon tehosteeksi.

Tupakoinnin aiheuttamia haittoja ehkäistään parhaiten rajoittamalla uusien tupakoitsijoiden määrää. Käytännössä tupakoinnin aloittaminen ja tupakoinnin muodostuminen säännölliseksi tavaksi tapahtuu melko nuorena, jo ennen kuin on saavutettu tupakan ostamiseen oikeuttava ikä. Juuri tässä vaiheessa on ennaltaehkäisevillä toimilla eniten terveyttä edistävä kokonaisvaikutus. Tupakkalain säännöllinen valvonta ehkäisee nuorten tupakointia vaikuttamalla tupakan saatavuuteen ja kysyntään sekä tehostaa nuorison tupakoinnin rajoittamiseksi asetettujen tupakointikieltojen valvontaa.

4.4.2 Tarkastuksen sisällön yleinen määrittely

Tarkastus kohdistetaan tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, joka toimitetaan tiedoksi tarkastuskohteelle sekä tarvittaessa muille viranomaisille. Tarvittaessa suoritetaan uusintatarkastus.

4.4.3 Tupakan myyntipaikan tarkastus

Tupakkalain 71 §:n 1 momentin mukaan tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, sähkösavukkeita, nikotiininesteitä ja niiden tavaramerkkejä ei saa pitää esillä tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, tupakkajäljitelmien, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynnissä.

Tupakkatuotteiden, tupakkajäljitelmien ja tupakointivälineiden mainonta ja muu myynninedistäminen on kielletty kokonaan tuotteiden myyntipisteissä. Tästä syystä tupakan myyntipaikoissa tarkastetaan aina myös mainonta ja muu myynninedistäminen sekä tupakkatuotteiden (esim. sikarit, savukkeet, piipputupakka) että tupakkajäljitelmien (esim. savukeaskia muistuttavat suklaamakeiset) osalta. Pakkauksen esillepano, kuvitus ja teksti ovat osa kuluttajiin kohdistuvaa myynninedistämistä, joten niitä arvioidaan tupakkalain mainontasäännösten nojalla. Tarkastuksilla kiinnitetään erityisesti huomiota alaikäisiin, nuoriin ja muihin ns. heikkoihin kuluttajaryhmiin kohdistuvaan myynninedistämis-toimintaan.

Tupakan myyntikiellon noudattaminen, omavalvonta sekä tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, tupakkajäljitelmien, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden mainontakiellon noudattaminen tarkastetaan yksikön laatujärjestelmän tarkastuslomakkeen avulla.

4.4.4 Myynnin omavalvonta

Tupakan myynnin omavalvontaa tarkastettaessa kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, että tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntipisteessä ja automaattisissa myyntilaitteissa on Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (593/2016) 2 §:n mukainen, asiakkaiden hyvin havaittavissa oleva seuraava terveysvaroituksen sisältävä ilmoitus: ”**Tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myynti alle 18-vuotiaalle on kielletty.**”

Myyntipaikoissa tarkastetaan erityisesti, että em. terveysvaroituksen sisältävä ilmoitus on näkyvästi esillä. Esimerkiksi näytävä K-18 -merkintä ei korvaa em. lakisääteistä tekstiä. Jos myyntipaikoissa

on muita, esimerkiksi erillisiä henkilöpapereiden näyttämiseen kehottavia opasteita, nämä eivät saa viedä päähuomiota myyntikieltoilmoitukselta, eivätkä ne saa olla esitystavaltaan esimerkiksi mainonnallisia tai alaikäisiä erityisesti kiinnostavia.

Nyrkkisääntönä voidaan todeta, että lakisääteinen myyntikieltoilmoitus on selvästi havaittavissa silloin, kun ilmoituksessa käytetty kirjasinkoko on vähintään yhtä suuri kuin vapaaehtoisen tai mahdollisen muun opasteen, esim. henkilöpapereiden näyttämiseen kehottavan opastetekstin yhteydessä käytetty suurin kirjasinkoko.

STM:n omavalvontasuunnitelmamääräyksen (määräyskokoelma Dnro 1999:53) mukaan tupakan myyntikieltoa koskevassa ilmoituksessa voi olla lisäksi lause: ”Nuori henkilö varaudu todistamaan ikäsi”. Kehotus näyttää henkilöpaperit ei kuitenkaan korvaa em. lakisääteistä ilmoitusta, joka sisältää terveysvaroituksen.

Omavalvontasuunnitelmassa tulee olla ohjeistus myyjille nuoren henkilön iän tarkastamisesta ja kirjauksesta sekä menettelystä ongelmatilanteissa. Omavalvonnan vastuuhenkilö tulee olla nimetty.

4.4.5 Kevytsavukkeiden mainonta

Myyntipaikoissa tarkastetaan, että tupakkatuotteiden pakkauksissa tai myyntipisteessä ei ole tupakkalain 7 a §:n vastaisia vähempää haitallisuutta kuvaavia merkintöjä (esim. light-, mild-, super-light-, vähätervainen- jne. merkinnät).

4.4.6 Pakkauskoon rajoittaminen

Pienten savukepakkausten halvemman hinnan vuoksi alaikäisillä on ollut niiden ostamiseen paremmat mahdollisuudet. Pienten pakkausten kieltäminen on tärkeä osa nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäisyä. Savukkeiden vähittäismyynti- ja käyttöpakkausten vähimmäiskoko tulee olemaan 20 savuketta, irtotupakan 30 g ja pikkusikareiden 10 kpl. Koon rajoittamisella pyritään ehkäisemään myös pakkauskokojen vaihtelun ja pakkausten jakamisen käyttämistä tupakkatuotteiden myynnin ja käytön edistämiskeinona.

4.4.7 Nikotiinivalmisteiden myyntilupa

Elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa nikotiinituotteita ilman vähittäismyyntilupaa. Vähittäismyyntilupa myönnetään sille, joka on toimittanut selvityksen nikotiinituotteiden sijoittelusta myyntipisteessä ja jonka myynnin valvontajärjestelyt ovat riittävät. Luvasta peritään kunnan vahvistaman taksan mukainen maksu.

4.4.8 Nikotiinivalmisteiden valvonta

1.2.2006 voimaan astuneen lääkelain muutoksen myötä tupakoinnin lopettamiseen tarkoitettuja nikotiinivalmisteita on saanut myydä apteekkien lisäksi tupakkaa myyvistä kaupoista, huoltoasemilta ja kioskeista. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonnan osalta lääkelaiissa viitataan tupakkalakiin. Vaikka voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole vaatimusta nikotiinivalmisteiden valvonnan sisällyttämisestä kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan, on ko. valmisteita koskeva osio sisällytetty tähän suunnitelmaan.

Kunnan tulee valvoa nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinivalmisteiden myyntiä. Nikotiinivalmisteiden myyntiä valvotaan tupakkalain valvonnan yhteydessä. Vuoden 2017 aikana suoritetaan 22 tarkastusta (liite 4).

4.5 TARKASTUKSEEN KESKIMÄÄRÄISESTI KÄYTETTÄVÄ AIKA

- Sen lisäksi, mitä liitteessä 4 on esitetty tarkastukseen keskimääräisesti käytettävästä ajasta, tupakkalain mukaiseen tarkastukseen käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon se, että tupakkalain säännöllistä valvontaa suoritetaan osana kohteessa tehtävää elintarvikelain mukaisten kohteiden tarkastusten yhteydessä.

4.6 TUPAKKALAIN VALVONNAN TOTEUTTAMINEN VUONNA 2018-2019

4.6.1 Suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallisen valvonnan piiriin tulevien valvontakohteiden selvittäminen ja riskinarviointi

- Valvontakohteiden riskinarviointia ja tietojen päivittämistä suoritetaan vähittäismyyntilupien myöntämisen yhteydessä.

Valviran ja AVI:n valvontaprojekteihin osallistuminen

- Valvontakaudella osallistutaan Valviran valtakunnallisiin ja Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueellisiin valvontaprojekteihin.

Tupakkatuotteiden, tupakointivälineiden, tupakan vastikkeiden ja tupakkajäljittelmien myynti ja mainonta

- Ravintoloiden tupakointitilat on Valviran valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteenä 2018–2019.

4.6.2 Muu valvonta

Asiakasvalitusten käsittely

Asiakasvalitusten käsittely aloitetaan aina heti, kun valitus on saatu tiedoksi. Valituksiin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet toteutetaan viivytyksettä.

4.7 KUNNAN TOIMESTA TAPAHTUVA NÄYTTEENOTTO JA NÄYTTEIDEN TUTKIMINEN

- Ensisijaisesti käytetään aistihavaintoihin perustuvaa arviointia.
- Valvontaviranomaisen harkintaan perustuen mahdollisissa epäselvissä ja riitatilanteissa voidaan ottaa kertaluontoinen lyhyt ilmanäyte aktiivikeräimellä.
- Ilman savupitoisuuden mittausta aktiivikeräyksenä vaatii perehtymistä näytteenottoon sekä näytteenottolaitteiston ja keräimen hankkimista etukäteen esim. Työterveyslaitokselta.
- Aktiivikeräimellä otettavassa näytteenotossa noudatetaan Työterveyslaitoksen ohjeita.
- Valvontaresurssien tarkoituksenmukaisen käytön kannalta on tärkeää, että aktiivikeräysmenetelmän käyttöön turvaudutaan vain poikkeustilanteissa.

5 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON 2018–2019

VALVONTAOHJELMA

5.1 JOHDANTO

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan.

Kunnan eläinlääkintähuollon suunnitelmasta säädetään eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 10 §:ssä. Eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään lisäksi elintarvikelaissa (23/2006), eläintautilaissa (441/2013), eläinsuojelulaissa (247/1996), eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014) ja tilatukijärjestelmän täytäntöönpanosta annetussa laissa (557/2005).

Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoituksista suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista.

Suunnitelmassa verrataan eläinlääkintähuollolle asetettuja vaatimuksia ja valtakunnallisia tavoitteita Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella käytettävissä oleviin resursseihin. Suunnitelmaa käytetään apuvälineenä, kun yhteistoiminta-alueen eläinlääkintähuoltoa ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan käytännön toteutusta kehitetään.

Tarkoituksena on lisätä valvonnan suunnitelmallisuutta, tehokkuutta ja laatua ohjaamalla Keski-Pohjanmaan Ympäristöterveydenhuollon toimintaa vastaamaan valtakunnallisessa suunnitelmassa laadittuja tarkastusten tavoitemääriä. Samoin suunnitelman avulla ohjataan paikallistason eläinlääkintähuollon käytäntöjä. Tavoitteena on varmistaa alueen eläintenpitäjien samanarvoinen asema suhteessa sekä eläinlääkäripalvelujen saatavuuteen että eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan koko yhteistoiminta-alueella. Ohjelma sisältää eläinlääkäripalveluiden saatavuutta ja laatua koskevat periaatteet ja tavoitteet sekä valvontaan kuuluvat tarkastukset, näytteenotot ja muut toimenpiteet.

Suunnitelma on tehty Eviran laatiman valtakunnallista suunnitelmaa mukaillen. Tässä suunnitelmassa käytetyt termit ja käsitteet ovat samoja kuin Eläinlääkintähuollon valtakunnallisessa ohjelmassa (EHO) 2015–2019.

Evira laatii koko valtakuntaa koskevan suunnitelman (Dnro Evira/7127/0410/2014). Eviran EHO sisältää Suomen kansainväliset sitoumukset erilaisten valvontaohjelmien osalta sekä luo suuntaviivat aluevirastoissa ja kunnissa tapahtuvalle toiminnalle. Evira tulkitsee lainsäädännön vaatimukset ja luo valtakunnalliset toimintaohjeet.

Aluehallintovirasto tekee toimialuettaan koskevan valvontasuunnitelman ja hyväksyy kunnalliset suunnitelmat. Lisäksi se ohjaa työskentelyä kunnissa ja suorittaa tiettyjen osa-alueiden paikallistason valvontaa.

Keski-Pohjanmaan Ympäristöterveydenhuollon paikallistason valvontasuunnitelma pyrkii ottamaan huomioon ylempien tasojen (Eviran ja LSSAVIn) suunnitelmien vaatimukset sekä yhteistoiminta-alueen eläinlääkintähuollon paikalliset erityispiirteet.

Yhteistoiminta-alueen toiminta painottuu alueen elinkeinorakenteen sekä käytettävissä olevien resurssien mukaan. Evira ja aluehallintovirasto teettävät määrättyjä valvontatoimia paikallisilla valvonta- ja eläinlääkintähuollon yksiköillä. Eläinlääkintähuollossa on otettu käyttöön yhtenäisiä käytäntöjä.

Eviran valtakunnallisessa suunnitelmassa on vuosille 2016-2017 suunniteltu seuraavat painopistealueet kuntien toteutettavaksi:

- Elvi:n käyttöönotto. Kunnat ottavat sovelluksen aktiivikäyttöön heti käyttöoikeuksien laajennuttua kuntiin.

- Uudistetun eläintautilain toimeenpano. Pakollisten terveystarkkailuohjelmien toimeenpanon ja valvonnan tehostaminen.
- Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteröinnin valvonnan tehostaminen. Kunnaneläinlääkäri tarkistaa rekisteröintiasiat muiden tilakäyntien yhteydessä.
- Uudistetun eläinten lääkitsemistä ja lääkkeiden luovutusta koskevan lainsäädännön toimeenpano
- Kattavan ja riskiperusteisen sivutuotevalvontasuunnitelman toimeenpano. Kunta toteuttaa valvonnan Eviran suunnitelman mukaisesti.

5.1.1 Eläinlääkintähuoltojärjestelmän yleiskuvaus ja tehtävät

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo eläinlääkintähuollon säännösten toimeenpanoa ja noudattamista. Elintarviketurvallisuusvirasto Evira ohjaa ja valvoo keskushallinnon viranomaisena lainsäädännön toimeenpanoa ja noudattamista.

Aluehallintovirasto huolehtii valvontaohjelman täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta alueellaan sekä tekee myös itse eläinlääkintähuoltoon liittyvää valvontaa kuten EU-eläinsuojelutarkastuksia, täydentävien ehtojen valvontaa, lääkitsemislainsäädännön valvontaa ja omaehtoisesti tai kunnan valvontaviranomaisen pyynnöstä kriittisiä eläinsuojelutehtäviä. Aluehallintovirasto vastaa alueensa eläintautivalmiudesta ja osallistuu tautitilanteiden hoitoon vakavissa eläintautitilanteissa apunaan erityiskoulutuksen saaneet valmiuseläinlääkärit.

Paikallistasolla eläinlääkintähuollon ja siihen liittyvän valvonnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue. Valtion vastuulla olevista eläintautien vastustamisesta ja eläinsuojelua koskevista kunnaneläinlääkäriin suorittamista tehtävistä maksetaan kunnalle todellisia kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Kunnat ovat velvollisia järjestämään eläinlääkintähuoltolain edellyttämän peruseläinlääkäripalvelun arkipäivisin sekä kiireellisen eläinlääkäriavun kaikkina vuorokaudenaikoina. Eläinlääkintähuoltolain tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevää toimintaa eläinlääkintähuollossa ja kuntien on peruseläinlääkäripalvelun osana järjestettävä tuotantoeläinten ennaltaehkäisevän terveydenhuollon palvelut kysyntää vastaavasti

5.2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

5.2.1 Toimintaympäristö ja sen muutokset

Eläinlääkintähuoltolain uudistuttua marraskuussa 2009 on valtio ryhtynyt ostamaan kunnilta eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää viranomaisvalvontaa. Tarkoitusta varten on valtiolta saatavissa ”korvamerkittyä” rahaa ja järjestely on lakitasolla säädetty pysyväksi.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen muodostamisen jälkeen on perustettu kaksi valvontaeläinlääkäriin virkaa tätä tarkoitusta varten.

Valvonnalta edellytetään valvonnan suunnitelmallisuutta, valvontakäyntien seuranta, valvontatulosten raportointia ja analysointia sekä entistä tehokkaampaa tiedonkulkua viranomaisten välillä. Valvonnan tietojärjestelmien ja rekistereiden tehokas käyttö myös paikallistasolla onkin edellytys yhtenäiselle, suunnitelmalliselle ja toimivalle valvonnalle. Sähköisen asioinnin kehittäminen kaikkea viranomaistoimintaa koskevaksi kuuluu valtionhallinnon IT-strategian tavoitteisiin.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kunnaneläinlääkäreillä on käytössä yhtenäiset eläinlääkäriohjelmat (Kuusivet).

Eläinlääkäripalvelujen tarpeeseen vaikuttavat tuotantoeläintilojen määrän edelleen jatkuva väheneminen ja tuotantoeläinten keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin. Keski-Pohjanmaan alueelle tyyppistä on erittäin voimakas keskittyminen maidontuotantoon ja turkistalouteen. Tuotantoeläinten en-

naltaehkäisevän terveydenhuollon merkitys kasvaa ja kehitys asettaa haasteita myös eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnalle. Lemmikkieläinten ja hevosten määrä lisääntyy edelleen ja terveydenhuoltojärjestelmien painotus on kasvussa.

5.3 VOIMAVARAT

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon organisaatiossa on tällä hetkellä terveysvalvonnan johtaja, 16,25 eläinlääkäriä ja 10 terveystarkastajan virkaa sekä toimistonhoitaja. Eläinlääkäriä viroista kunnaneläinlääkäriä on 12,75. Hygieenikkoeläinlääkäri sekä kolme valvontaeläinlääkäriä muodostavat valvonnallisen työryhmän. Esim. maidontuotantotilan eläinsuojelukäyntiin voidaan yhdistää maidontuotantotilan hygienian valvontakäynti tai tarvittaessa eläinsuojelukäynnille voi lähteä kaksi valvontaeläinlääkäriä.

Hygieenikkoeläinlääkäri toimii myös ympäristöterveyslautakunnan sihteerinä. Valvontaeläinlääkäriä tehtäviä hoidetaan pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäreiden toimesta, mutta tarvittaessa myös kunnaneläinlääkäreiden ja hygieenikkoeläinlääkäriä toimesta. Suunnitelmallista eläinlääkäriä suorittamaan elintarvikevalvontaa hoitaa hygieenikkoeläinlääkäri.

Kunnaneläinlääkärien vastaanotot sijaitsevat Kokkolassa, Kälviällä, Kannuksessa, Toholammilla, Halsualla, Vetelissä, Perhossa ja Kruunupyssä.

Kokkolan toimipisteessä työskentelee terveysvalvonnan johtaja, hygieenikkoeläinlääkäri, valvontaeläinlääkärit (2), terveydenhuoltoeläinlääkäri, terveystarkastajat (9) sekä toimistonhoitaja ja osa-aikainen siivooja. Maakunnan toimipisteisiin ostetaan siivouspalvelut peruskunnilta.

5.3.1 Resurssitarpeen kartoitus

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen resurssitarvekartoitus on esitetty liitteessä 6. Kunnaneläinlääkäreiden vastualueet ja toimipisteet yhteystietoineen on esitetty ympäristöterveydenhuollon nettisivuilla (www.kokkola.fi/ymparistoterveydenhuolto).

5.3.2 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Kunnan on valvontasuunnitelmassaan osoitettava, että yksiköllä on kartoitetun resurssitarpeen täyttämiseen riittävä määrä pätevää henkilökuntaa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että valvontatehtäviä ei suorita henkilö, joka on kyseiseen valvontakohteeseen kiinteässä asiakassuhteessa.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon henkilöstön toimivalta ja virkavastuu ovat voimassa koko yhteistoiminta-alueella. Henkilöstölle on hankittu virkakortit, joilla he voivat osoittaa olevansa toimivaltaisia koko alueella. Kunnaneläinlääkäriä toimipisteet maakunnassa on varustettu lähinnä tuotantoeläinpraktiikkaa sekä vähäistä pieneläinten hoitoa varten.

Kokkolan toimipisteen varustus on pieneläinpainotteinen, mm. digitaalinen röntgen. Digitaalinen röntgen ja kehittyneet tietoyhteydet palvelevat myös ympäröivän maakunnan potilaiden tutkimista. Käytännön järjestelyt sovitaan erikseen.

Eläinlääkäriresurssia on riittävästi, valvonta ja praktiikka ovat erillään toisistaan. Siinä tilanteessa, että valvonta- tai hygieenikkoeläinlääkäriä viroissa ei ole viranhaltijaa, voidaan akuutti valvontatarve hoitaa siten, että valvontaa tekevä kunnaneläinlääkäri tulee eri päivystyspiiristä kuin missä valvontakohde sijaitsee. Tällöin vältetään jääviysongelmilta.

Myös välinehuoltoon, siivoukseen, toimistopalveluihin sekä muihin tukipalveluihin varatut henkilöresurssit on esitettävä kunnan suunnitelmassa. Alueen elinkeinorakenteesta ja eläinlääkärivastaanottojen suuresta määrästä johtuen näitä tukipalveluita ostetaan peruskunnilta eläinlääkärivastaanottoille. Siivous- ja talonmiespalvelujen määrä on sovittu toimipisteiden vuokrasopimuksissa. Vuokrasopimukset on keskitetty Kokkolan kaupungin tilapalveluun. Tarvittaessa esimerkiksi siivouksen viikoittaista määrää on mahdollista muuttaa, mikäli toiminnassa tapahtuu lisäsiivousta aiheuttavia muutoksia tai ostetun palvelun määrä tai taso ei ole riittävä.

Tukipalvelut kunnaneläinlääkäreille ovat niukat, muutamia tunteja viikossa. Yhdelläkään yhteistointa-alueen eläinlääkärinvastaanotolla ei ole avustajaa. Avustajan tarve on ainakin maaseutualueella tällä hetkellä vähäinen. Käytännössä ainoa toimipiste, missä avustajan tarve saattaa tulla tulevaisuudessa harkittavaksi on Kokkola.

Vuosittainen tarvittava työpanos suunnitelmallisiin tarkastuksiin ja näytteenottoihin 2018–2019 on esitetty liitteessä 7.

5.3.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuoltoon työhön tulevan henkilön tulee esittää todistus pätevydestään ennen viran vastaanottamista. Eläinlääkärin sijaiseksi kelpoisten eläinlääketieteen kandidaattien lista on saatavissa Elvirasta (<http://www.evira.fi/portal/fi/evira/esittely/toiminta/elainlaakarintoimi/elainlaakarirekisteri/>). Koska vastaanottoavustajia tai muuta avustavaa henkilöstöä ei ole, eläinlääkärit tekevät hoitotoimenpiteet itse, eikä eläinlääkäreille kuuluvia tehtäviä ole mahdollista muiden hoitaa. Myös lääkkeiden luovutus tapahtuu ainoastaan eläinlääkärin toimesta.

Täydennyskoulutussuunnitelma

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkäreille ei ole tehty erillistä koulutussuunnitelmaa, mutta koulutussuunnitelmaraami, minkä puitteissa valitaan tarpeelliseksi koetut koulutukset. Eläinlääkäreille on asetettu tavoitteeksi kahdeksan koulutuspäivää/eläinlääkäri/vuosi. Tätä ei ole täysin pystytty toteuttamaan. Osa eläinlääkäreistä on käynyt enemmän ja osa ei juuri lainkaan täydennyskoulutuksilla. Henkilöstö voi hakeutua koulutuksiin siinä määrin kuin tarvetta on ja sijaistilanne sallii praktiikasta poissa olon. Koulutuksiin osallistumista seurataan hallinnon toimesta ja pyritään turvaamaan koko henkilöstön tasapuolinen koulutuksiin osallistuminen. Käydyistä koulutuksista saatu materiaali laitetaan sähköisessä muodossa kaikkien eläinlääkäreiden saataville organisaation sisäiseen verkkoon.

Henkilöstöpalaverit ja kehityskeskustelut

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkäreillä on työnjohdon kanssa 3-5 kertaa vuodessa eläinlääkäripalavereja, missä keskustellaan ajankohtaisista asioista ja käydään läpi yhteisiä menettelytapoja ja käytäntöjä. Yhteisesti sovitut menettelytavat arkistoidaan ja niistä tehdään toimintaohje laatukäsikirjaan. Laatukäsikirjaan kuuluva eläinlääkäreiden perehdyttämiskansio on laadittu kesällä 2011 ja päivitetään tarvittaessa. Eläinlääkärien käytännön toimintaa pyritään yhtiäistäämään ja sen laatua parantamaan mahdollisimman helppokäyttöisten asiakirjamallipohjien ja muun tarvittavan aineiston avulla. Eviran ja aluehallintoviraston valmiita asiakirjoja pyritään käyttämään aina kun sellainen on saatavissa. Jonkin verran näitä malliasiakirjoja on muokattu omiin tarpeisiin vastaavaksi.

Keski-Pohjanmaan Ympäristöterveydenhuollossa pidetään suunnitelmallisia kehityskeskusteluja. Kehityskeskusteluissa saatua palautetta käytetään apuna organisaation kehitystyössä. Tavoite on että kehityskeskustelut pidetään kerran vuodessa koko henkilöstölle.

5.3.4 Yksityinen palvelutarjonta

Eläinlääkintähuoltolain 10 §:n mukaan kunnan on palvelun mitoitusta suunniteltaessa otettava huomioon yksityiset eläinlääkäripalvelut. Eläinlääkintähuoltolain 13 § edellyttää, että kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäripalvelua alueellaan olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokaudenaikoina. Kunta voi eläinlääkintähuoltolain 17 §:n perusteella tehdä yksityisen eläinlääkäripalvelun tuottajan kanssa sopimuksen kunnan velvollisuutena olevan peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäripalvelun tuottamisesta. Tuotantoeläinten terveydenhuollon resurssitarvetta kartoittaessaan kunnan on huomioitava yksityisten eläinlääkäreiden terveydenhuoltosopimukset.

Alueella on saatavissa jonkin verran yksityisiä eläinlääkäripalveluja lähinnä pieneläimille ja hevosille, mutta päävastuu eläinlääkäripalvelujen tuottamisesta alueella on Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollolla. Ainoastaan yksi yksityinen pieneläinlääkäriasema ylläpitää jonkinlaista päivystystä. Yhteistoiminta-alueen organisaatio ei ole solminut sopimuksia yksityisten toimijoiden kanssa. Yksityisten eläinlääkäreiden kanssa tehdään epävirallista yhteistyötä.

Tuotantoeläinten terveydenhuolto on tällä hetkellä järjestetty alueen kunnaneläinlääkäreiden toimesta siten, että kunnaneläinlääkärit tekevät terveydenhuoltoa kukin omalla toimialueellaan. Tämän lisäksi on perustettu terveydenhuoltoeläinlääkäriin virka koko yhteistoiminta-aluetta varten, jotta lisääntynyt terveydenhuollon palvelutarve voidaan täyttää. Yksityisten palveluntarjoajien tekemiä terveydenhuoltosopimuksia on jonkin verran.

5.4 TIETOJÄRJESTELMÄT

Sähköisen asioinnin mahdollistaminen ja kehittäminen on tavoitteena valtakunnan eläinlääkintähuollossa. Valtakunnallisesti eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnassa käytetään useita tietojärjestelmiä ja rekistereitä. Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä:

Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä on Eläintautien torjuntayhdistys ETT ry:n ylläpitämä selainpohjainen ohjelma. Eläinlääkärit ja tuottajat voivat hyödyntää Nasevaa lääkitys- ja hoitotietojen kirjauksessa sekä tuottajat ketjuinformaatiotietojen välittämisessä. Naseva on kaikkien yhteistoiminta-alueen eläinlääkärien käytössä ja valtaosa alueen tiloista ovat liittyneet Nasevaan.

Sikava eli sikalojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä yhdistää teurastamoiden sikaloita koskevat terveystietojärjestelmät keskitetyksi kansalliseksi rekisteriksi. Sikava on yhteistoiminta-alueen eläinlääkärien käytössä ja alueen sikatilat ovat pääsääntöisesti liittyneet Sikalaan.

Kunnan tulee valvontasuunnitelmassaan kuvata, miten se huolehtii eläinlääkintähallinnon käytössä olevien tietojärjestelmien ja eläinrekistereiden tehokkaasta käytöstä valvonnan apuna. Suunnitelmasta tulee käydä ilmi resurssien ja osaamisen varmistaminen myös tietojärjestelmien osalta.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkäreille on hankittu yhtenäiset eläinlääkäriohjelmistot ja tarvittavat tietotekniset laitteet. **Kuusivet-eläinlääkäriohjelmaa** on aloitettu käyttää koko yhteistoiminta-alueella 1.1.2013 alkaen. Ohjelman kautta saadaan yhtenäiset tulosteet kummallakin kotimaisella kielellä ja suoritteiden seuranta on aiempaa helpompaa.

Hygieenikkoeläinlääkäri sekä valvontaeläinlääkärit käyttävät suoritteiden kirjaamisessa ympäristöterveydenhuollon **Digia LIMS-tarkastajaohjelmaa**. Tarkastajaohjelma on mukana Eviran KUTI2 ja YHTI – ohjelmissa. Kokkolan kaupungin IT-yksikkö hankkii ja ylläpitää kaikki ympäristöterveydenhuollon tarvitsemat ATK-laitteistot ja ohjelmat. Viranomaispäätökset tehdään pääsääntöisesti Dynasty ohjelmassa.

5.5 YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ

Hallintolain (434/2003) mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Viranomaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen. Eläintautilaissa ja eläinsuojelulaissa on säännöksiä eri viranomaisten velvollisuuksista ilmoituksiin ja yhteistyöhön eläintauti- ja eläinsuojelutapauksissa.

Valvonta-asetus edellyttää, että toimivaltaiset viranomaiset noudattavat toiminnassaan avoimuutta. Yleisöllä on oikeus tutustua toimivaltaisten viranomaisten valvontatoimia ja niiden tehokkuutta koskeviin tietoihin sekä valvontaraportteihin. Viestinnän periaatteina tulee olla luotettavuus, avoimuus, tasapuolisuus ja nopeus.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollossa on laadittu ja hyväksytty viestintäsuunnitelma (YTLTK 15.12.2010, § 29), missä tiedotusohjeistus ja organisaation vastuuhenkilöt on kuvailtu. Erityistilannesuunnitelman liitteessä 5 on laboratorioiden ja eri asiantuntijoiden yhteystiedot kattavasti esitetty (YTLTK 7.12.2016, § 64).

Aluehallintoviranomaisiin ollaan yhteydessä päänsääntöisesti puhelimitse ja sähköpostilla, samoin muihin viranomaisiin. Poliisiviranomaisiin ollaan tarvittaessa yhteydessä. Virka-apupyynnöt eläinsuojeluasioissa toimitetaan sähköpostilla. Akuutissa tilanteessa asioidaan hälytyskeskuksen kautta. Virka-apupyynnön malli on laatujärjestelmässä. Erityistilanneviestintä on kuvattu erityistilannesuunnitelmassa.

5.6 MAKSUT

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan ja kunnallisiin eläinlääkäripalveluihin liittyvistä maksuista ja korvauksista on säädetty eläinlääkintähuoltolain 5. luvussa ja eläinlääkintähuollosta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:ssä. Kunnan valvontaviranomaisen on vahvistettava kunnalle mahdollisesti perittävien klinikkamaksujen ja keskitetystä yhteydenottopalvelusta perittävien maksujen suuruudet. Keski-Pohjanmaan Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa on hyväksytty lautakunnan kokouksessa 7.12.2016 § 62. Alkutuotannon hygieniavalvonnasta ja laitosvalvonnasta Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto laskuttaa taksan mukaisesti. Valvontaeläinlääkärien tekemästä työstä ei laskuteta asiakkaita vaan sen työn kustannukset peritään sovitusti Aluehallintovirastosta.

Klinikkamaksuja yhteistoiminta-alueella ei ole käytössä.

Yhteistoiminta-alueen kunnaneläinlääkärit soveltavat kunnallisen virkaehtosopimuksen mukaista kunnaneläinlääkäritaksaa laskuttaessaan asiakkaita. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveyslautakunnan hyväksymässä ympäristöterveydenhuollon maksutaksassa on määritelty tuntihinta, millä eläinlääkäriin työtä voidaan myydä yhteistoiminta-alueen organisaation ulkopuolelle. Eläinlääkintähuoltolain 15 § mukaisista valvontatehtävistä maksetaan kunnaneläinlääkärille palkkaa valvontaan käytettyjen tuntien mukaisesti mukaan lukien matkoihin käytetty aika 40 €/ alkava puoli tuntia Kokkolan kaupunginhallituksen päätöksen mukaisesti (KH 21.12.2009 § 763).

Eläinlääkintähuoltolain 22 §:n mukaan kunta voi osallistua peruseläinlääkäripalvelusta ja kiireellisestä eläinlääkäriavusta kotieläimen omistajalle tai haltijalle aiheutuneisiin kustannuksiin. Varmistaakseen sen, että sairasta eläintä ei jätetä hoitamatta matkoista johtuvien kustannusten takia ja turvatakseen kuntalaisten tasapuoliset oikeuden lakisäateisten peruspalvelujen käyttäjinä, voi kunta asettaa tietyn omavastuuosuuden matkoista johtuviin kustannuksiin (kunnallisen eläinlääkäritaksan matkasta riippuva käyntimaksu ja kilometrikorvaukset) ja subventoida eläinlääkäripalvelujen käyttöä omavastuuosuuden ylittävältä osalta. Ympäristöterveyslautakunta on kokouksessaan 17.5.2011 § 30 vahvistanut yhtenäisen subventiokäytännön koko yhteistoiminta-alueelle.

5.7 VALVONNAN TOIMEENPANO

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tavoitteena on toteuttaa eläintauti-, eläinsuojelu- ja eläinten lääkitsemislainsäädännössä sekä helposti leviävien eläintautien vastustamisesta annetussa laissa ja tilatukijärjestelmän täytäntöönpanosta annetussa laissa asetettuja päämääriä. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa toteutetaan alue- ja paikallistasolla. Valvonnan suuntaamisessa pyritään riskiperusteisuuteen. Valvontaa suoritetaan sekä ennalta suunniteltuna valvontana että epäilyyn perustuvana valvontana.

5.7.1 Hankkeet

Eviran hankkeet koskevat kaikkia aluehallintovirastoja ja valitaan lakisääteisten tehtävien joukosta painopistealueiksi kullekin vuodelle. Aluehallintovirastot voivat osallistua hankkeisiin tarpeidensa mukaisesti. Paikallistasolla kunnat tekevät yleensä osan aluehallintoviraston hankkeen käytännön valvonnasta sekä alueensa akuutin valvonnan.

5.7.2 Eläinten terveyden valvonta

Varautuminen helposti leviävien eläintautien leviämisen uhkaan on keskeinen osa eläinten terveyden valvontaa. Evira toimittaa kansalliset valmiussuunnitelmat EU:n komissiolle ja laatii yksityiskohtaiset toimintaohjeet eläinlääkäreille helposti leviävien eläintautien varalta.

Läänineläinlääkärillä on oikeus tarvittaessa määrätä kunnaneläinlääkäri toimimaan myös muun kunnan alueella saman aluehallintoviraston toimialueella, ja Eviralla on vastaava oikeus kaikkien eläinlääkärien ja koko maan osalta. Osa kunnaneläinlääkäreistä on nimetty valmiuseläinlääkäreiksi, jotka ovat saaneet lisäkoulutusta helposti leviävien eläintautien vastustustyöhön. Aluehallintoviraston valmiussuunnitelmassa tulee olla suunnitelma eläinlääkintähuollon turvaamiseksi toimialueella taudinpurkauksen sattuessa. Kuntien valmiussuunnitelmissa otetaan huomioon myös eläintautiasiat, mutta käytännössä vakavaa eläintautiepäilyä hoitaa aluehallintovirasto. Alueellisessa suunnitelmassa kuvataan lisäksi, miten varmistetaan, että kunnan tasolla on riittävä tietämys olemassa olevista valmiussuunnitelmista. Myös vuosittainen, helposti leviävien eläintautien varalta annettava koulutus ja koulutuksen kattavuuden varmistaminen kuvataan alueellisessa suunnitelmassa.

Kunnaneläinlääkäri huolehtii eläintautilain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta kunnan alueella. Kunnan on huolehdittava kunnaneläinlääkärille eläintautilaissa ja helposti leviävien eläintautien vastustamisesta annetun laissa (441/2013) säädettyjen, tai näiden lakien nojalla määrättyjen valvontatehtävien hoidon edellytysten järjestämisestä. Valvonta-asetuksen 4. artiklassa edellytetään, että toimivaltaisilla viranomaisilla on valmiit varosuunnitelmat ja ne ovat valmiita toteuttamaan suunnitelmat hätätapauksissa. Vaatimus kattaa siis myös kunnan toimivaltaiset viranomaiset.

Kunnan suunnitelmassa tulee kuvata, miten varmistetaan välttämättömien eläinlääkintähuollon tehtävien hoito poikkeustilanteessa. Kunnan suunnitelmassa tulee kuvata eläintautivalmiuden vaatimat käytettävissä olevat henkilöresurssit sekä tarvittavat sijaisjärjestelyt ottaen huomioon alueella sijaitsevat eläinten pitopaikat ja eläinmäärät. Kunnan suunnitelmassa tulee lisäksi kuvata varosuunnitelmien laadinta ja ylläpito kunnan tasolla ja siihen liittyvän koulutuksen varmistaminen. Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon erityistilannesuunnitelma on päivitetty 2016 (YTLTK 7.12.2016, § 64).

Eläintautiepäilyt ja – tapaukset

Tarttuvat eläintaudit jakautuvat lakisääteisesti vastustettaviin ja muihin tarttuviin eläintauteihin. Lakisääteisesti vastustettavien eläintautien vastustustoimenpiteistä vastaa virkaeläinlääkäri. Epäily tarttuvan eläintaudin esiintymisestä voi syntyä joko tilalla tai laboratorioissa. Eläinlääkäri arvioi, onko kyseessä epäily, joka on syytä varmistaa lisätutkimuksilla. Joskus päätöksen lisänäytteiden ottamisesta tekee Evira. Kunnan suunnitelmassa tulee kuvata ilmoitusmenettelyt niin eläinlääkintähuollon kuin terveydenhuollon virkamiehille.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon kontaktipinta terveydenhuollon suuntaan on Soiten yhteydessä epidemiaselvitystyöryhmä, jossa ovat mukana terveysvalvonnan johtaja, hygieenikoeläinlääkäri, terveystarkastajat ja tartuntataudeista vastaavat lääkärit ja hoitajat. Epidemiaselvitystyöryhmä kokoontuu aina tarvittaessa mutta vähintään kerran vuodessa. Toimenpideohje on olemassa epidemiaepäilyssä.

Eläinten tarttuvaa eläintautia epäiltäessä eläinlääkärit ottavat itsenäisesti yhteyttä läänineläinlääkäriin, yleensä puhelimitse. Yhteystiedot ovat vastaanottojen perehtymiskansioissa.

Zoonosien valvonta

Osa eläintaudeista voi tarttua myös ihmiseen aiheuttaen ihmisen sairastumisen. Tartunta on mahdollinen myös ihmisestä eläimeen. Tällaisten zoonosien valvonta on kuvattu valtakunnallisessa elintarvikevalvontaohjelmassa (EVO). Erikseen säädettyjä terveysvalvontaohjelmia ovat esimerkiksi lampaiden ja vuohien maedi-visna- sekä scrapievalvontaohjelmat, kanojen, broilereiden ja kalkkunoiden salmonellavalvontaohjelmat sekä tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosivalvonta. Terveysvalvontaohjelmiin liittyy säännöllinen käynti pitopaikoissa ja näytteenotto tai näytteenoton seuranta. Terveysvalvontaohjelmien tarkat kuvaukset sekä kustannusten korvattavuus löytyvät eläinlääkintälainsäädännöstä tautikohtaisesti.

Aluehallintoviraston suunnitelmassa kuvataan yhteydenpito ja tiedon siirto eläinlääkintähuollon virkamiesten ja muiden terveysviranomaisten välillä ja varmistetaan, että kunnaneläinlääkärien velvoite ilmoittaa tietyistä zoonooseista muille terveysviranomaisille tulee otettavaksi huomioon kunnan laatimassa eläinlääkintähuollon suunnitelmassa.

Eläinten pitopaikkojen lukumäärä ja niiden lakisääteinen valvonnan vähimmäistarve on otettava huomioon laskettaessa terveysvalvontaohjelmien toteuttamiseen vaadittavia resursseja aluehallintoviraston ja kunnan suunnitelmissa.

Terveysvalvontaohjelmat

Kunnan suunnitelmassa luetellaan kohdetyypeittäin toimialueen pitopaikat, joita terveysvalvontaohjelmat koskevat. Suunnitelmassa kuvataan, miten ohjelmiin liittyneistä tiloista pidetään kirjaa ja miten terveysvalvontaohjelmiin liittyviä asiakirjoja hallinnoidaan. Myös pitopaikkojen status ja siihen liittyvä tilakäyntien tiheys ja käyntien toteutumisen varmistaminen suunnitellaan. Lisäksi kuvataan toimenpiteet tilanteessa, jossa jotakin terveysvalvontaohjelmaa ei ole toteutettu säädösten mukaisesti.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman liitteessä 7 on kuvailtu terveysvalvontaohjelmien pitopaikkakohteiden määriä. Tarkemmat kohdekohtaiset valvontasuunnitelmat vuodelle 2017 on tehty. Valvontatiedot viedään Lims-tarkastaja ohjelmaan ja valvontaan kuuluvat asiakirjat säilytetään ympäristöterveydenhuollon AMSin mukaisesti.

Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta

Jos alueella on vesiviljelylaitoksia, tulee kunnan myös suunnitelmassaan selvittää, että alueella on virkaeläinlääkäri, joka on perehtynyt vesiviljelylaitosten toimintaan. Tarkastuksissa käytetään Eviran tarkastusta varten suunnittelemaa lomaketta, jonka kopion kunnaneläinlääkäri toimittaa aluehallintovirastoon.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ei riskialttiita kalanviljelylaitoksia ole, ainoastaan muutama luonnonravintolammikko. Nämä valvontatehtävät kuuluvat valvontaeläinlääkärille, jotka suorittavat valvonnan liitteen 7 mukaisesti.

Kyyhkyslakat

Kyyhkyslakoissa, joista lähetetään kyyhkysiä kilpailuihin tai näyttelyihin, on kaikki kyyhkysrokotettava vuosittain newcastlentaudin leviämisen ehkäisemiseksi. Aluehallintovirasto on toimittanut alueensa kuntiin listaukset kyyhkyslakoista.

Näitä kohteita ei tiettävästi ole yhteistoiminta-alueella

Muu tautiseuranta

Evira pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista erillisen suunnitelman mukaan. Suurin osa pyydetyistä näytteistä perustuu EU:n yhteiseen lainsäädäntöön. Kunnan suunnitelmassa tulee kuvata, miten näytteiden ottaminen määräajassa varmistetaan, kuka vastaa näytteenoton toteutumisesta, miten etenemistä seurataan, miten tiedot taltioidaan ja miten näytteenoton etenemisestä toimitetaan tietoa aluehallintovirastolle. Evira julkaisee ohjeen maatalousnäyttelyihin vietävien eläinten tarkastuksista ja eläimiltä vaadittavista tutkimuksista. Ohje sisältää lakisääteisiä vaatimuksia ja suositusluonteisia ohjeita.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella muilta viranomaisilta tulevat tarkastus- tutkimus- ja näytteenottopyynnöt otetaan vastaan ensisijaisesti Kokkolan päätoimipaikassa Vasarakujalla, missä tehtävät jaetaan viranhaltijoiden kesken. Valvontaeläinlääkärit hoitavat pääsääntöisesti muuta tautiseurantaa.

Eläinten keinollinen lisääntyminen

Nautojen keinosiemennystoiminta

Nautojen keinollista lisäämistä säätelevät maa- ja metsätalousministeriön asetus sonninin spermalle asetettavista eläinten terveysvaatimuksista (6/EEO/2004) muutoksineen sekä maa- ja metsätalousministeriön yleiskirje nro 1/94 naudan alkioille asetettavista terveysvaatimuksista muutoksineen.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella keinosiemennyskäyttöön myytyjen sonnivasikoitten tutkimuspyynnöt on tähän saakka lähetetty lähimmälle kunnaneläinlääkärille tai muulle karjanomistajan nimeämälle kunnaneläinlääkärille ja praktikkoeläinlääkäri on suorittanut eläimen tutkimuksen.

Sikojen keinosiemennystoiminta

Sikojen keinollista lisäämistä säätelee maa- ja metsätalousministeriön asetus sikojen koeasemille, karjuasemille ja karjun spermalle asetettavista eläinten terveysvaatimuksista (2/EEO/2007) muutoksineen.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ei tällä hetkellä ole näin vaativaa sikojen keinollista lisääntymistä tekevää toimijaa. Mikäli sellainen tarvitsisi eläinlääkäriä, viranomaistoimet tekisi alueen eniten sikoihin perehtynyt kunnaneläinlääkäri.

Hevosten keinosiemennystoiminta

Kunnan suunnitelmassa tulee kuvata hevosten alkionsiirtoon liittyvien kunnaneläinlääkärille kuuluvien valvontatoimenpiteiden toteuttaminen.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella toimii useampi hevossiittola, toiminta on kansallista tasoa. Yhdellä siittolalla on vientilupa pakastesperman vientiin EU:n alueella.

Toiminnanharjoittajilla on yhteistyösopimukset eri siittolaeläinlääkäreiden, suurin osa yksityisiä, kanssa itse keinosiemennystoiminnasta. Siittoloiden viranomaisvalvontaa hoitavat valvontaeläinlääkärit valvontasuunnitelman mukaisesti. Siittolatoiminnasta on saatu listaukset aluehallintovirastosta mutta on luultavaa, että kaikki hevosten keinollista lisääntymistä harjoittavat toimipaikat eivät ole yhteistoiminta-alueen tiedossa.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sivutuotealan laitosten hyväksyntä

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 (sivutuoteasetus) ja sen täytäntöönpanosta annettu komission asetus (EY) N:o 142/2011 edellyttävät, että sivutuotteita käsittelevillä, varastoivilla ja hävittäville laitoksilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Lisäksi viranomaisen on säännöllisin väliajoin suoritettava tarkastuksia ja valvontaa näissä laitoksissa. Valvontaviranomaiset on määrätty laitostyyppikohtaisesti MMM:n asetuksessa N:o 850/2005.

Kunnaneläinlääkärit hyväksyvät teknisten tuotteiden varastointilaitokset, tilarehustamot, tilakohtaiset polttolaitokset ja osan teknisistä laitoksista. Laitosten hyväksymisistä ja hyväksynnän peruuttamisista on ilmoitettava välittömästi Eviraan. Hyväksyntätarkastuksista on tehtävä tarkastuskertomus.

Laitosten valvonta

Sivutuoteasetuksen mukaan hyväksytyjen laitosten valvontatiheys on säädetty em. ministeriön asetuksessa 850/2005. Eviran hyväksytyjen sivutuotealanlaitosten listalta on nähtävissä ajantasainen luettelo hyväksytyistä laitoksista ja niiden sijainnista. Kuluvan vuoden aikana tarkastettavat laitokset ovat siten huomioitavissa seuraavan vuoden valvontasuunnitelmissa. Aluehallintovirastot seuraavat kuntien valvontavelvoitteen toteutumista.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella sivutuotevalvontaa sekä sivutuotealan laitoksissa että turkistarhoilla suorittaa valvontaeläinlääkärit. Valvontaeläinlääkäri hyväksyy hyväksyttävät laitokset. Sivutuotealan kohteita on esitetty liitteessä 7. Elintarvikealan laitosten sivutuoteasioita on tarkastettu muun laitostenvalvonnan osana.

Sivutuotteiden hautaaminen

Yhteistoiminta-alue on kokonaisuudessaan raatokeräilyn piirissä joten sivutuotteita ei ole tarvetta haudata. Jos näin tapahtuu (esim. yksittäinen kuollut vasikka), hautaamisesta on ilmoitettava kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkäriin on valvottava alueellaan, että hän saa edellä mainitut ilmoitukset. Kunnaneläinlääkäriin on pidettävä luettelo ilmoituksista ja lähetettävä niistä yhteenvedo läänineläinlääkärille vuosittain.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella eläinten (lähinnä nauta, hevonen, koira) hautausilmoituksia on tullut kunnaneläinlääkäreille. Selvitykset haudatuista nautoista tekee valvontaeläinlääkäri. Kansalaisilta tulleet ilmoitukset luonnosta löytyneistä eläimen raadoista ottaa vastaan valvontaeläinlääkäri. Tapaukset tutkitaan aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti. Kunnaneläinlääkärit ohjaavat asiakkaiden toimintaa, esim. hautaaminen, hautausilmoitukset, haaskanpito.

Käsitlemättömiä sivutuotteita käyttävät toimijat

Aloitettaessa käsitlemättömien sivutuotteiden käyttö sivutuoteasetuksen ja MMM:n N:o 850/2005 sallimiin tarkoituksiin, on toimijan tehtävä aloitusilmoitus toiminnan aloittamisesta sen alueen kunnaneläinlääkärille, jonka alueella sivutuotteita tullaan käyttämään.

Kunnaneläinlääkäriin, jonka alueelta sivutuotteet kerätään, on tarvittaessa tarkastettava sivutuotteet ennen niiden käyttöä. Kunnaneläinlääkäriin tulee lisäksi tehdä tarpeen mukaan tarkastuskäyntejä

paikkoihin, joissa sivutuotteita käytetään. Kunnallisessa suunnitelmassa on huomioitava haaskarekisterin käyttöönoton edellyttämät toimet. Tarkastukset tulee ensisijaisesti kohdentaa toimijoihin, joiden aikaisemman toiminnan perusteella on olemassa viitteitä säädösten noudattamatta jättämisestä. Edellä mainittujen käyttöilmoitusten ja muiden käsittelemättömien sivutuotteiden aloitusilmoitusten koonti ja raportointi aluehallintovirastoihin on huomioitava suunnitelmassa.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on runsaasti pieniä sivutuotteen toimijoita johtuen turkistarhojen määrästä. Kohteiden määrä on kuvailtu liitteessä 7. Väliasenteen laitoksia valvoo läänineläinlääkäri. Turkisrehusekoittamoja valvoo Eviran rehuosasto.

Tällä hetkellä yhteistoiminta-alue on kokonaisuudessaan raatokeräilyn piirissä. Tästä huolimatta kuolleiden eläinten hautaamista tapahtuu, eikä hautaamisilmoituksia tehdä. Jonkin verran on tehty tarkastuksia ja selvityksiä Eviran pyynnöstä kun nautarekisterin tarkastuksessa on löytynyt väärinkäytöksiä. Viranomais-toimet on tähän saakka tehnyt lähin kunnaneläinlääkäri sekä hygieenikoeläinlääkäri oman toimen ohessa. Jatkossa viranomaisvalvonta tulee olemaan valvontaeläinlääkärillä, joka tekee valvontasuunnitelman koko alueelle. Sivutuoteasioissa on suuri merkitys tiedottamisella ja tiedonkeruulla. Lisäksi kunnaneläinlääkäreiden tulee valistaa alueensa eläintenpitäjiä oikeista toimintatavoista.

Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti

Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvontaa ei tehdä kunnallisesti, mutta jos kunnaneläinlääkäri havaitsee tilalle puutteita eläinten merkinnöissä, välitetään tieto aluehallintovirastoon. Aluehallintovirastosta saadaan pyydettäessä yksittäisen tilan eläinluettelosta kopio valvonnan avuksi. Kunnan suunnitelmassa tulee kuvata valmiudet paikallistason toimenpiteisiin tilanteissa, joissa aluehallintovirasto ilmoittaa, että paikkakunnalle saapuu kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti.

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella tehtävät jaetaan viranhaltijoille Vasarakujan päätoimipaikasta käsin. Pääsääntöisesti pyydetyn tarkastuksen suorittaa valvontaeläinlääkäri, hänen poissa ollessaan lähin kunnaneläinlääkäri. Eläinten vientien ja tuontien suhteen ollaan tapauskohtaisesti yhteydessä aluehallintovirastoon, Eviraan, Maa- ja metsätalousministeriöön sekä Eläintautien torjuntayhdistykseen. Yhteistoiminta-alueella ei sijaitse matkustajasatamia, myös lentokenttä on niin pieni että suurempia eläin kuljetuksia suoraan yhteistoiminta-alueelle ei tule.

Tuonnit ovat yksittäisiä ja kunnaneläinlääkärit ja Eläintautien torjuntayhdistys opastavat toimijoita. Mikäli yhteistoiminta-alueelle suuntautuvassa tuontierässä tai sieltä lähtevässä vientierässä on epäselvyyksiä, otetaan yhteyttä aluehallintovirastoon tai Eviraan ja pyydetään neuvoja.

5.7.3 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonnalla tarkoitetaan eläinsuojelulain, eläin kuljetuslain ja eläin kuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säädösten perusteella tehtävää eläinsuojeluvalvontaa. Alueellisten ja paikallisten eläinsuojeluviranomaisten tehtävänä on valvoa, että eläimiä hoidetaan, kohdellaan, käytetään ja kuljetetaan eläinsuojelusäädösten mukaisesti. Kunnaneläinlääkäri ja poliisi valvovat eläinsuojelulain, eläin kuljetuslain ja eläin kuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista kunnan alueella. Eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista kunnan alueella valvoo lisäksi kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitava viranhaltija (terveystarkastaja). Epäiltäessä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisella tavalla, aluehallintovirastolla, kunnaneläinlääkärillä, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalla viranhaltijalla, poliisilla sekä aluehallintoviraston valtuuttamalla eläinsuojeluvalvojalla on oikeus tarkastuksen tekemiseen. Kunnan tulee suunnitelmassaan todentaa eläinsuojelutyöhön varattujen resurssien riittävyys.

Tarkastuksia voidaan tehdä myös ilman epäilyä eläinsuojelulain rikkomisesta sellaisiin paikkoihin, joissa toiminta edellyttää eläinsuojelulaissa tarkoitettun luvan hakemista aluehallintovirastolta tai

ilmoituksen tekemistä aluehallintovirastolle. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi sirkukset, eläintarhat ja -näyttelyt, eläinkaupat, pieneläinlaitokset, suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit, riista-eläintarhat ja lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat. Kunnan tulee suunnitelmassaan kuvata, paljonko sen alueella on luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa, sekä miten sen alueella harjoitettavaa luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa valvotaan.

Ilmoituksenvaraiset toiminnot on kuvailtu liitteessä 7. Valvonta näille kohteille suoritetaan pääsääntöisesti kerran vuodessa. Valvontatoiminnan kehittyessä rekisteri saadaan ajan tasalle ja toimijat tietoisiksi ilmoittamisvelvollisuudesta. Jos on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, on poliisilla, kunnaneläinlääkärillä ja aluehallintovirastolla oikeus tarkastaa eläinkuljetus

5.7.4 Eläinten lääkitsemisen valvonta

Eläinlääkäriammattin harjoittamisesta (29/2000) annetun lain 19 § mukaan aluehallintovirasto huolehtii toimialueellaan eläinlääkäreiden valvonnasta. Tuotantotilojen lääkkeiden käytön ja lääkekirjanpidon tarkastuksia tehdään silloin, kun kansallisessa vierasainevalvontaohjelmassa havaitaan positiivinen löydös, tuotantolaitoksen omavalvonnassa havaitaan positiivinen raaka-aine-erä tai kun on muu syy epäillä eläinten lääkitsemiseen liittyvää väärinkäytöstä tuotantotilalla. Kunnalliseläinlääkäri saattaa joutua suorittamaan tuotantotilojen lääkekirjanpidon valvontaa aluehallintoviraston määräyksestä, mutta ainoastaan jos hän ei normaalisti ole kyseisen tilan hoitava eläinlääkäri jolloin jääviyttä ei synny.

5.7.5 Tukivalvonta

Kunnallisesti ei suoriteta tukivalvontaa, mutta kunnallisen elintarvikevalvonnan seurauksena saattaa olla tukivalvonta tai sen laajennus. Kunnan viranomaisten (kunnaneläinlääkäreiden ja kunnan elintarvikevalvontaviranomaisten) on tehtävä perustarkastusten pöytäkirjat riittävän tarkasti, jotta laajennuksia täydentävien ehtojen valvontoihin voidaan tehdä. Kunnan viranomaisten on myös toimitettava perustarkastusten pöytäkirjat aluehallintovirastolle riittävän nopeasti laajennusten toteuttamiseksi.

5.7.6 Tarkastukset

Suunnitelmallista eläinlääkäriä tekemää kunnallista elintarvikevalvontaa ovat tällä hetkellä laitosten valvonta (hygieenikkoeläinlääkäri) ja maidontuotantotilojen hygieeniset tilatarkastukset. Näiden tarkastusten kohteet ja tarkastustiheydet on esitetty elintarvikevalvontasuunnitelmassa. Suunnitellut tarkastukset tehdään valvontasuunnitelman mukaisesti. Tarkastukset ja niiden dokumentit arkistoidaan Kokkolan päätoimipaikassa. Mahdollisimman paljon materiaalia pyritään säilyttämään sähköisessä muodossa tarkastajaohjelmassa.

Elintarvikelaitoskohteiden valvontatiheys määräytyy riskinarvioinnin ja Eviran ohjeiden mukaan. Laitoskohteita valvotaan 1-8 kertaa vuodessa.

Perustarkastuksia maataloilla ovat lähinnä maidontuotantotilojen hygieeniset tilatarkastukset sekä eläinsuojelutarkastukset. Maidontuotantotilan hygieeninen tilatarkastus tehdään riskinarvioinnin perusteella liitteen 2 mukaisesti. Ongelmatiloilla joudutaan kuitenkin monesti käymään useammin ja niiden käsittelyyn kuluu runsaasti aikaa.

Maitohygieenisistä tilatarkastuksista valtaosa on valvontasuunnitelman mukaisia, mutta myös akuuttia valvontaa tehdään. Perusteena akuutille tarkastukselle voi olla esimerkiksi meijerin ilmoitus rajusta laatu-epäilyistä tai epäily eläinten hoidon hygienian puutteellisuudesta. Maitohygieeni-

sestä tilatarkastuksesta tehdään tarkastuskertomus kolmena kappaleena; asianosaiselle, tarkastajalle sekä aluehallintovirastoon. Aluehallintoviraston kappale lähetetään skannattuna sähköpostilla. Mikäli asiassa on epäselvyyttä, neuvotellaan aluehallintoviraston kanssa asiasta joko puhelimitse tai sähköpostilla, asian kiireellisyydestä riippuen. Tarkastuskertomukset kirjataan myös Digia Lims-tarkastajaohjelmaan tilastoinnin ja arkistoinnin takia.

Eläinsuojelutarkastukset kuuluvat valvontaeläinlääkäriin ja maitohygieeniset tilatarkastukset hygieenikkoeläinlääkäriin toimenkuvaan. Tietyissä tilanteissa on tarkoituksenmukaista, että kyseiset valvontaa tekevät eläinlääkärit tekevät tarkastuksen pitopaikkaan yhdessä ja yhtä aikaa. Eläinsuojelutarkastuksista suurin osa tehdään akuutisti, joko epäilyn tai ilmoituksen perusteella. Eläinsuojelutarkastuksesta tehdään tarkastuskertomus ja päätös, tarkastajalle, asianosaiselle, poliisiviranomaiselle sekä aluehallintovirastoon. Yleensä tarkastuskertomus lähetetään postin välityksellä. Eläinsuojeluasiassa suoritetaan eläinsuojelulain 45 § mukainen kuuleminen joko tarkastuksen aikana tai myöhemmin kirjallisesti. Kuuleminen dokumentoidaan, valmiita asiakirjamalleja kerätään laatuajittelun. Arkistointi tapahtuu Vasarakujalla. Eläimen omistajaa velvoittavat päätökset lähetetään postin kautta saantitodistuksella.

Eläimistä peräisin olevien sivutuotteiden tuotanto, kuljetus ja käyttö kuuluvat valvontaeläinlääkärien tehtäviin. Tätä valvontaa ohjaa Evira ja aluehallintovirasto, ja osaa kohteita valvotaan sekä kunnallisesti että valtion eläinlääkärien toimesta.

Yhteistoiminta-alueen resurssikartoituslomake on esitetty liitteessä 6.

5.8 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN TOIMEENPANO

5.8.1 Valtakunnalliset suositukset eläinlääkäripalvelun järjestämisestä

Kuntien järjestämien ja ostopalveluina hankkimien eläinlääkäripalvelujen on oltava eläinlääketieteellisesti asianmukaisia. Kuntien on seurattava palvelujen saatavuutta, riittävyyttä ja laatua osana ympäristöterveydenhuollon laadunvalvontaa. Valtakunnallisessa Eviran ohjelmassa on esitetty täydelliset laatuavoitteet ja määritelmät sekä valtakunnallinen näkemys siitä mihin suuntaan eläinlääkintähuolto kokonaisuutena pitäisi kehittää tulevaisuudessa. Tässä ohjelmassa käydään läpi valtakunnallisessa EHOssa kirjatut eläinlääkintähuollon laatuvaatimukset lyhennelmänä ja niiltä osin kuin asiat koskevat Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto.

Peruseläinlääkäripalvelu

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen on järjestettävä **arkipäivisin virka-aikana peruseläinlääkäripalvelu** asukkaiden kotieläimiä varten, sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka alueella. Muita kuin hyötyeläimiä varten palvelu on järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla. Kaikkia kunnan alueella pidettäviä hyötyeläimiä varten kunnan on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana eläinlääkäriin käynnin eläintenpitopaikassa mahdollistava peruseläinlääkäripalvelu.

Eläinlääkintähuoltolain mukaan **hyötyeläimiä** ovat alkutuotannossa ja muussa elinkeinotoiminnassa sekä ihmisille tarpeellisissa työsuorituksissa käytettävät eläimet. Hyötyeläimiä eivät lain perustelujen mukaan ole seura-, harrastus- tai kilpailutoiminnassa käytettävät eläimet. Kuntaa ei ole veloitettu järjestämään peruseläinlääkäripalvelua muille kuin hyötyeläimille jos yhteistoiminta-alueen yksityiset eläinlääkäripalvelut tyydyttävät kysynnän.

Erityisesti hevosten suhteen jako hyötyeläimiin ja ei-hyötyeläimiin on ongelmallinen. Käytännössä kunnan on syytä varautua tuottamaan peruseläinlääkäripalvelu alueensa hevosille.

Eläinlääkintähuoltolain perusteluissa on hyötyeläimiksi luokiteltu matkailuelinkeinon liittyvät rekikoirat, ratsastuskoulujen hevoset, viranomaistoiminnassa käytettävät eläimet, opaskoirat sekä sellaiset

alkutuotannon elinkeinotoimintaan liittyvät eläimet, jotka ovat pääsääntöisesti korvattavissa toisella samanarvoisella eläimellä. Nämä eläimet ovat tällöin myös **subventiökäytännön** piirissä.

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita muodostettaessa on keskeisenä tavoitteena ollut henkilökunnan työnjaon ja erikoistumisen mahdollistaminen. Tämä tulee huomioida paitsi valvonta-tehtävien erottamisella praktiikasta, myös praktikkojen keskinäisessä työnjaossa sekä ajanvaraus-periaatteella hoidettavien tehtävien kuten terveydenhuollon eriyttämällä akuuttipraktiikasta.

Peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan yleistutkimukseen tai kliniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa. Lain perustelujen mukaan peruseläinlääkäripalveluja ovat eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien ennaltaehkäisemiseksi tarpeelliset sekä tuotantotaloudellisesti, epidemiologisesti tai eläinsuojelullisesti perusteltavissa olevat eläinlääkäripalvelut.

Kunnan on järjestettävä eläinten omistajille mahdollisuus saada kotieläinten terveyteen ja sairauksiin sekä **eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää eläinlääkäriin antamaa neuvontaa** virka-aikana myös puhelimitse. Puhelinneuvonta voi olla maksullista. Maksuttomasta puhelinnumerosta tulisi kuitenkin olla mahdollisuus virka-aikana saada asiointia koskevaa neuvontaa. Myös tarttuvien eläintautien epäilyjä ja eläinten mahdollisia hyvinvointiongelmia koskevia ilmoituksia olisi kuntalaisten voitava virka-aikana tehdä maksuttomaan puhelinnumeroon.

Sairaanhoito

Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvaa sairaanhoitoa on sairaiden eläinten perustutkimus, hoitotarpeen arviointi ja hoito tai lähettäminen jatkohoitoon. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat kirurgiset leikkaukset joita peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat esimerkiksi nautojen vierasesineleikkaukset ja juoksutusmahaleikkaukset.

Terveydenhoito

Peruseläinlääkäripalvelua tulee suunnata ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä. Kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastroatiot sekä koirien kastroatiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehäntijöiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot. Kunnan velvollisuus ei kuitenkaan ole järjestää eläinlääkäriä praktiikkatehtäviin, joissa vaaditaan erityispätevyyttä tai -koulutusta. Eläinlääkäriin järjestäminen nautojen, sikojen tai hevosten keinosiemennysasemille tai eläinten kuntouttamiseen tähtääviin yrityksiin ei myöskään kuulu kunnalta vaadittavan peruseläinlääkintähuollon piiriin. Lemmikkieläinten keinosiemennystoiminta ei sisälly lakisääteiseen peruseläinlääkäripalveluun.

Eläinten lopetus

Kotieläinten ja eläinlääkäriin vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä sekä kotieläinten lopetus sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä kuuluu peruseläinlääkäripalveluun. Luonnonvaraisten eläinten lopettamisesta syntyneet kulut kunta voi laskuttaa aluehallintovirastolta eläinlääkintähuollon määrärahasta.

Todistukset

Kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen klinisen perustutkimuksen perusteella esimerkiksi vakuutusyhtiötä, vientiä tai tuontia varten kuuluu peruseläinlääkäripalveluun.

Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Kunnan on peruseläinlääkäripalveluun kuuluvana järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma. Tällä hetkellä tällaisia ohjelmia ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava. Toimivan terveydenhuoltojärjestelmän avulla voidaan tehokkaasti ehkäistä ja seurata tarttuvien tautien sekä tuotanto-

sairauksien esiintymistä tiloilla. Terveysthuollon piirissä tehtävä elinkeinon ja viranomaisten yhteistyö täydentää viranomaistoimenpiteitä eläintautien torjunnassa. Lähtökohtana on pidettävä, että terveydenhuollon piiriin kuuluvilla tiloilla eläimet voivat hyvin, lääkkeiden käyttö on hallittua eikä lääkkeitä käytetä korjaamaan olosuhdeongelmia.

Terveysthuoltoa on kehitetty nautojen ja sikojen lisäksi myös muille kotieläimille kuten poroille, lampaille, turkiseläimille ja kaloille.

Kunnan on suunnitelmassaan esitettävä miten se on varmistanut, että terveydenhuoltopalveluja on saatavissa kysyntää vastaavasti. Suunnitelmassa tulee ilmoittaa terveydenhuoltosopimuksen solmimien nauta- ja sikatilojen prosenttiosuus alueen kaikista nauta- ja sikatiloista. Prosenttiosuutta laskehtaessa on huomioitava myös mahdollinen yksityinen palvelutarjonta.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntä

Maatilalla on usein taloudellisesti merkittäviä tuotantosopimuksia, joissa yhtenä ehtona on terveydenhuoltosopimuksen solmiminen eläinlääkärin kanssa ja sopimuksen velvoittamien terveydenhuoltokäyntien tekeminen ajallaan ja sovitussa laajuudessa. Myös eläinten hyvinvointitukea saadakseen tilan on solmittava eläinlääkärin kanssa terveydenhuoltosopimus ja teetettävä eläinlääkärillä säännölliset terveydenhuoltokäynnit. Hyvinvointitukea saa noin joka kolmas nautatila ja joka viides sikatila.

Olemalla mukana terveydenhuollossa ja sen seurantajärjestelmissä pystyvät tuotantoeläintilat helpoimmin hoitamaan myös alkutuotantoasetuksen (134/2006) edellyttämän ketjuinformaatiovaatimuksen. Suurin osa teurastamoista edellyttää tämän ilmoituksen tekemistä sähköisen seurantajärjestelmän (Sikava tai Naseva) avulla. Nasevan ehtojen mukaan eläinlääkäri suorittaa nautatilalle terveydenhuoltokäynnin vähintään kerran vuodessa. Sikavan puitteissa emakko- tai yhdistelmäsiikaan on suoritettava vähintään neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa.

Terveydenhuoltotyön resurssitarve

Valtaosa sikaloista kuuluvat Sikavaan ja valtaosa nautatiloista kuuluvat Nasevaan (liite 6).

Kiireellinen eläinlääkärinapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkärinapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. Kiireelliseen eläinlääkärinapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja ensiapuunhoitotoimenpiteet. Kiireellistä eläinlääkärinapua ovat muun muassa nautojen poikimahalvaushoidot, hevosten konservatiiviset ähkyhoidot, eri kotieläinten akuutit tulehdus- ja kiputilat, ompelua vaativat haavat sekä synnytyssapu ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset leikkaukset niiltä osin kuin leikkauksia peruseläinlääkärin koulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Keisarinleikkaus tulee pystyä suorittamaan koirille, kissoille ja märehitijöille, ellei leikkausta tarvitsevia potilaita pystytä nopeasti lähettämään riittävän lähellä sijaitsevaan jatko-hoitopaikkaan. Kotieläinten ja eläinlääkärin vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopettaminen eläinsuojelullisin perustein kuuluu kiireelliseen eläinlääkärinapuun.

Eläinlääkintähuoltolain edellyttämien päivistysalueiden muodostaminen on kunnille pakollista. Valtion tavoitteena on päivistysten organisointi vähintään maakunnan kokoisilla alueilla.

Päivistys helposti leviävien eläintautien varalta on virka-ajan ulkopuolella järjestetty aluehallintovirastojen toimesta valtakunnallisesti niin, että kaksi läänineläinlääkärinä päivistää aina samanaikaisesti – toinen Itä- ja Pohjois-Suomen alueella ja toinen Etelä- ja Länsi-Suomen alueella. Päivistävän läänineläinlääkärin saa tietää Eviran puhelinvastajasta numerosta 020 77 24340.

Saatavuus- ja laatutavoitteet

Ajanvaraus

Eläimen omistajan tai haltijan on halutessaan pystyttävä varaamaan aika eläinlääkärin käynnille eläintenpitopaikkaan, pieneläimen viemiseksi vastaanotolle tai hevosen viemiseksi tarvittaessa paikkaan, jossa hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa turvallisesti. Praktikkoeläinlääkäreille tulee varata aikaa myös puhelinpalveluun, jolloin he voivat muun muassa vastata asiakkaiden soittopyyntöihin. Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava, miten eläinlääkäripalveluissa on arkipäivisin järjestetty työnjako ajanvarausperusteisen palvelun ja kiireavun kesken.

Saatavuus

Peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun tulee olla saatavilla palvelujen käyttäjien kannalta kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä maantieteelliset olosuhteet huomioon ottaen. Yhteistoiminta-alueella on tavoitteena pidettävä eläinlääkäreiden yhteisiä vastaanotto- ja toimistotiloja. Tarvittaviin toimitiloihin kuuluvat toimistohuoneet, lämpimät autotallit ja riittävät varastotilat. Asianmukaiset pesu- ja kuivaustilat instrumenteille, suurillekin praktiikkavarusteille ja suojavaatteille ovat välttämättömät. Henkilökunnan sosiaaliset tilat peseytymis- ja lepotiloineen kuuluvat jatkaiseen toimipisteeseen. Päivystäjän ja viransijaisen asumiseen soveltuvat asianmukaiset tilat tulee järjestää yhteistoiminta-alueella niihin toimipisteisiin, joista päivystystoimintaa harjoitetaan. Hyvin järjestetyt asuinolosuhteet parantavat myös sijaisten saatavuutta.

Jos avun tarve ei ole kiireellinen, tulee sairaskäynti- tai vastaanottoaika pystyä järjestämään viikon sisällä tilauksesta. Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit sekä terveille eläimille suoritettavat leikkaukset on lomakauden ulkopuolella voitava varata alle kolmen viikon ja lomakaudella alle kuuden viikon sisällä yhteydenotosta. Jos asiakas haluaa palvelut nimetyltä eläinlääkäriltä, saavat jonotusajat olla pitemmät. Hyvänä palvelutasona voidaan väestötiheillä alueilla pitää peruseläinlääkäripalvelun järjestämistä siten, että pääosa asiakkaista saa palvelun alle viidenkymmenen kilometrin etäisyydeltä.

Kiireellisen eläinlääkärinavun resurssit on mitoitettava siten, että apua on kaikkina vuorokaudenaikoina saatavissa kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 prosentissa tapauksista. Päivystysalueet on siten mitoitettava, 90 prosentissa tapauksista päivystävän eläinlääkärin matka eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle on alle sata kilometriä. Kuntien olisi suositeltavaa subventoida sairaskäyntien ja terveydenhuoltokäyntien matkoista johtuvia kustannuksia eläinlääkintähuoltolain 22 §:n mukaisesti. Kuntalaisten yhdenvertaisuus lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjinä sekä eläinsuojelulliset syyt puoltavat subventioita.

Toimitilat

Jos kunta huolehtii peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun järjestämisestä tuottamalla itse palveluja joko kokonaan tai osittain, kunnan on järjestettävä palveluja varten tarpeelliset toimitilat ja työvälineet ottaen huomioon eläinlääkintähuoltolain ja työturvallisuuslain (738/2002) velvoitteet työnantajana. Jos tiloja käytetään pieneläinten vastaanottoon, tulee tiloihin sisältyä odotushuone, riittävä määrä toimenpide- ja leikkaushuoneita sekä potilaiden pesuun soveltuvat tilat. Kunnan on huolehdittava toimitilojen päivittäisestä siivouksesta ja kunnossapidosta sekä jätehuollosta, johon tulee sisältyä vanhentuneiden lääkkeiden sekä käytettyjen ruiskujen, neulojen ym. hävittäminen. Tiloihin pitää järjestää asianmukainen vartiointi ja murtosuojaus.

Välineresurssit

Suurelänpraktiikan varusteisiin tulee kuulua ultraäänilaitte rektaalianturilla, hevosen kaatovälineet, hammasvälineet ja astutusliinat, pulttipistooli sekä kaikki normaalit synnytyssapuun sekä peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun edellyttämään kirurgiaan tarvittavat instrumentit. Normaalit suojavaatteet ja -jalkineet sekä erityisvarustus tarttuvien eläintautien ja zoonoosien varalta näytteenotto- ja pakkaustarvikkeineen kuuluvat varustukseen.

Pieneläinpraktiikassa varusteisiin tulee kuulua ultraäänilaitte, elektrotomi, eläinvaaka, säädettävät toimenpide- ja leikkauspöydät sekä valaisimet. Lisäksi kaikki normaalit tutkimusvälineet sekä instrumentit. Tarvitaan myös pakastin kuolleiden/lopetettujen pieneläinten säilyttämiseen. Instrumenttien pesu ja desinfiointi on järjestettävä paikan päällä tai nouto- ja palautuspalveluna. Työvaatteiden pesu ja kuivatus tulee järjestää asianmukaisesti.

Ajanmukaiset atk-laitteet ohjelmiseen sekä tietoliikenne- ja puhelinyhteydet ovat välttämättömiä kaikille kunnaneläinlääkäreille. Yhteistoiminta-alueen kaikkia eläinlääkäreitä koskeva ajanvarausjärjestelmä ja potilaskortisto on pyrittävä järjestämään atk-pohjaisena.

5.8.2 Eläinlääkäripalvelut Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella

Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto pystyy tarjoamaan ainoastaan perustason eläinlääkäripalveluja kunnaneläinlääkärien toimesta koko yhteistoiminta-alueella. Erikoiseläinlääkintäpalveluja yhteistoiminta-alue ei tuota, eikä yhteistoiminta-alue ole solminut sopimuksia yksityisten eläinlääkintäpalvelujen tarjoajien kanssa. Yksityisiä palveluja on jonkin verran, lähinnä hevosille ja pieneläimille. Tällä hetkellä ei kunnaneläinlääkäreiden erikoistumista alueen sisällä ole koettu tarpeelliseksi. Jonkin verran eläinlaji- tai erityishoitokohtaisia painotuksia on olemassa lähinnä henkilökohtaisista mielipiteistä johtuen.

Puhelinneuvontaa ei erikseen ole järjestetty, vaan eläinlääkärit antavat maksutonta neuvontaa normaalin puhelinvastausajan puitteissa. Vastaanotoilla on toimivat nettiyhteydet. Välineresursseihin on kiinnitetty siten huomiota että talousarvion laadinnan yhteydessä eläinlääkäreillä on ollut mahdollisuus vuosittain esittää hankittavaksi puuttuvia välineitä.

Eläinten terveyden- ja sairaanhoito on järjestetty perinteiseen tapaan kunnaneläinlääkärijärjestelmän perustalle. Akuutit sairastapaukset hoidetaan samana päivänä. Avustavaa henkilökuntaa ei ole käytössä. Pääsääntöisesti eläinlääkäriin saatavuus normaalissa eläimen sairausasiassa on kohtuullisen hyvä. Väliaikaisesti saattaa olla tilanteita, ettei tietyllä vastaanotolla ole viranhaltijaa. Tällöin yhteistoiminta-alueen muut eläinlääkärit hoitavat kiiretapaukset omien töidensä ohella.

Normaaliin kunnaneläinlääkäriin työhön liittyvät todistukset on eläinten omistajille toimitettu paikallisen kunnaneläinlääkäriin toimesta. Sivutuote- ja elintarvikealan laitoksille todistukset laatii valvonta- tai hygienikkoeläinlääkäri.

Kiireellisen eläinlääkäriavun antamiseksi yhteistoiminta-alueen eläinlääkärit ovat mukana yhteensä kolmessa päivystyspiirissä. Kaikissa piireissä on yhdessä sekä iso- että pieneläinpäivystys. Lestijokiakson päivystyspiiriin kuuluvat Lestijärvi, Toholampi ja Kannus. Lisäksi piiriin kuuluvat nykyisin Kokkolaan kuuluvat Ullava, Kälviä ja Lohtaja. Eläinlääkäriin virkoja ringissä on 5,75. Perhojokilaakson päivystyspiiriin kuuluvat Perho, Halsua, Veteli ja Kaustinen. Eläinlääkäriin virkoja ringissä on 4. Eteläiseen päivystyspiiriin, joka ylittää yhteistoiminta-alueen kuntarajat, kuuluvat Kokkola ja Kruunupy. Pietarsaaren seudulta piirissä ovat mukana lisäksi Pietarsaari, Luoto, Uusikaarlepyy ja Pederöre. Eläinlääkäriin virkoja ringissä on 5.

Jokaisessa päivystyspiirissä on käytössä yhteinen päivystysnumero, jonka kautta asiakas saa aina yhteyden virka-ajan ulkopuolella.

Keski-Pohjanmaan Ympäristöterveydenhuolto käsittelee eläinlääkintähuoltoa koskevat mahdolliset asiakasvalitukset ja korvauspyynnöt ympäristöterveyslautakunnassa. Valitukset ja korvauspyynnöt tulee esittää kirjallisina käsittelyä varten. Jos asiassa on epäselvyyttä sen suhteen, onko eläinlääkäri tehnyt eläinlääketieteellisesti katsottuna virheellisen toimenpiteen, on asiasta pyydetty lausunto Eläinlääkintävahinkojen korvauslautakunnalta. Kokkolan kaupungilla on isäntäkuntana voimassa olevat vastuu- ym. vakuutukset seuraavasti:

1. **Lakisääteinen tapaturmavakuutus.** Vakuutus koskee kaikkia kaupungin työntekijöitä. Tapaturmavakuutus on voimassa työpaikalla, työmatkalla ja työnantajan asialla. Kriteerinä mm. että tapaturma tapahtuu työaikana ja että työnantaja maksaa palkan. Tapaturmat ovat esim.

liukastuminen, kaatuminen, putoaminen, törmääminen, jokin esine putoaa päälle jne. Työmatkaan lasketaan säännöllisesti käytetty lyhin reitti asunnolta työpaikalle ja takaisin (ovelta ovelle). Säännölliseltä reitiltä poikkeamisen aikana sattuneita tapaturmia ei korvata.

2. **Matkavakuutus.** Työ- ja virkamatkojen aikana. Vakuutus on voimassa kaikkialla maailmassa ja kotimaassa vähintään 50 km etäisyydellä.

3. **Vastuuvakuutukset**

Vakuutus korvaa ulkopuolisille tai omalle työntekijälle aiheutetut henkilö-, esine- ja varallisuusvahingot.

5.8.3 Eläinlääkäripalvelut tulevaisuudessa

Yhteistoiminta-alueen eläinlääkärivastaanottojen sijainti tulee olemaan nykyinen ainakin lähitulevaisuudessa. Eläinlääkäripalvelut tullaan jatkossa tuottamaan enenevässä määrin yhteisvastaanottojen kautta, jolloin eläinlääkärit voivat helpommin jakaa työt tasaisesti ja asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut.

Kokkolan eläinlääkärin toimipiste on yhteistoiminta-alueen pieneläinpainotteisin ja sen varustelutasoa on tarkoitus nostaa.

Toiminnallisesti eläinlääkäripalveluja on tarkoitus tuottaa jatkossa vähintään nykyisellä tasolla. Virkojen määrään ei lähiaikoina ole tulossa muutoksia. Ympäristöterveydenhuollon tavoiteorganisaatiomalli ja henkilöstösuunnitelma hyväksyttiin ympäristöterveyslautakunnan päätöksellä 2.9.2015 § 37. Maatalouden rakennemuutos ja tilakoon kasvu muokkaavat praktikkoeläinlääkärin työnkuvaa koko ajan yksittäisen eläimen hoitamisesta karjatason ongelmanratkaisun ja asiantuntijan suuntaan. Silti yksittäisiä eläimiä hoidetaan jatkossa myös isoeläinpuolella. Lemmikkieläinten hoidossa on haastavaa sekä lemmikkieläinten kirjon että asiakkaiden vaatimusten jatkuva kasvu.

5.9 OHJAUS

5.9.1 Suunnitelmien arviointi ja toteutumisen valvonta

Kunnan tulee arvioida suunnitelmansa toteutumista aina toimintavuoden päätyttyä ja laatia siitä arviointiraportti. Ympäristöterveyslautakunnassa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä.

Aluehallintoviraston suorittamaa kunnan suunnitelman ja sen toteutumisen arviointia hyödynnetään paikallisen valvonnan ja eläinlääkäripalvelujen kehittämisessä, niiden toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

5.10 LAATU

Auditointi

Evira auditoi aluehallintovirastoja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan suhteen elintarvikeketjun monivuotisen auditointisuunnitelman mukaisesti. Aluehallintovirastot ovat aikaisempi suorittaneet kunnallisen elintarvikevalvonnan auditointeja, mutta käytäntö siirtyy valvonnan ohjaamiseksi ja arvioinniksi jatkossa. Tavoitteena on laajentaa aluehallintovirastojen suorittamia auditointeja koskemaan myös kuntien järjestämää eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa.

Palautteen kerääminen

Kunnan on pyrittävä seuraamaan eläinlääkäripalvelujen saatavuutta säännöllisesti toteutettavien asiakaskyselyjen avulla.

Toiminnan kehittäminen

Asiakaspalautteen, mahdollisten valitusten ja mahdollisten aluehallintoviraston tarkastusten ja auditointien perusteella kunnan on suunnitelmaa päivittäessään huomioitava kehittämistä vaativat seikat. Kunnan tulee suunnitelmallisesti kerätä em. tilanteissa esille tulleita kehittämistarpeita ja seurata tehtyjen korjaavien toimenpiteiden edistymistä.

5.11 SEURANTA JA RAPORTOINTI

Alueellisissa suunnitelmissa ja kuntien suunnitelmissa tulee seurannan ja raportoinnin kuvaamiseen kiinnittää erityistä huomiota. Samoin annettujen määräysten ja kieltojen noudattamisen valvontaa tulee tehostaa. Kunnan suunnitelmassa esitetään, miten paikallisesti varmistetaan viranomaistoimenpiteiden sekä mahdollisten korjaavien toimenpiteiden loppuun saattaminen.